

SLOVENSKI

vestnik

Izdajatelj, lastnik in založnik: Dr. Franc Petek, Velikovec. — Uredništvo in uprava: Celovec-Klagenfurt, Gasometergasse 10, telefon 56-24. Glavni urednik: Rado Janežič, odgovorni urednik: Lovro Potočnik. — Tiska: Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec-Borovlje. — Dopolni naj se pošiljajo na naslov: Celovec-Klagenfurt 2, Postfach 124.

Letnik XIV.

Celovec, petek, 28. avgust 1959

Štev. 35 (902)

PRAVICA JE LE ENA!

Pravica je le ena in mora veljati za vse. Stopnja uresničitve tega načela je najboljša merilo za demokratičnost vsake države in odnos do tega načela je merilo za demokratično naziranje posameznika in skupnosti. Le tisti, ki tako v teoriji kakor tudi v praksi priznava in upošteva nedeljivost pravice, more o sebi trditi, da je res pravi demokrat, kajti vsaka dvoličnost v tem oziru pomeni izdajo idealov, kot so demokracija, pravičnost in enakopravnost.

Žal pa se taka dvojna morala ravno v tem oziru pojavlja v posebni meri pri nas v Avstriji in zlasti na Koroškem, začevši v krogih nepopolnopravnih nacionalističnih hujšakov pa tja do visokih in najvišjih državnih ustanov. Konkretnih primerov take nedoslednosti je več kot dovolj in jih tukaj ne moremo podrobno naštevati, omejiti se hočemo le na dva iz najbližje preteklosti.

FPÖ-poslanec Pfeifer se v svojem poročilu o letošnjem kongresu Federalne unije evropskih narodnostnih skupin posebno toplo zavzema za uresničenje naslednjih zahtev FUEV: pravica do otroških vrtcev in pouka v osnovnih šolah ter možnost za izgradnjo izobraževalnih ustanov vseh vrst v lastnem jeziku naj bo priznana vsem pripadnikom narodnostnih skupin, ki živijo na svojem lastnem ozemlju; enakopravna uporaba jezika narodnostnih skupin v državnim jeziku naj bo zakonito zajamčena v obveščanju z vsemi sodišči, uradi in javnimi ustanovami, ki uradujejo na ozemlju narodnostne skupine; vsak uradnik, ki daljšo dobo služi na ozemlju narodnostne skupine, je obvezan, da jezik narodnostne skupine razume, govori in zna brati ter se mora tega jezika posluževati v vsem službenem obveščanju s pripadniki narodnostne skupine, uresničitve teh načel naj zagotovi zakon. — Isti poslanec Pfeifer pa je manjšinskega zakona o šolstvu in sodnem jeziku na Koroškem, ki sta za koroške Slovence nesprejemljiva, ker jim zožujeta odnosno odvzemata še zadnji preostanek enakopravnosti, odklonil z motivacijo, da dajeta koroškim Slovencem vse preveč pravic.

Prof. dr. Ermacora v svojem poročilu o knjigi nemškega jezikoslovca prof. Weisgerberja „Jezikovna pravica in evropska enotnost“ zlasti naglašata tista mesta, kjer je govora o Južnih Tirolcih. Posebno obširno navaja Weisgerberjeva izvajanja, s katerimi obsoja tujerodno naseljevanje in umetno spreminjanje etnične značaja ozemlja manjšine ter poudarja zahteve Weisgerberja po pravni uresničitvi osnovne pravice jezika, povezani s soodgovornostjo tudi za jezik manjšine, ter po zagotovitvi jezikovnih ozemelj, da stanje teh jezikovnih ozemelj ne bo spremenjeno s kakršnimi koli tujimi ukrepi. — Isti prof. Ermacora pa v svojih nadaljnjih izvajanjih, ko prehaja na vprašanje koroških Slovencev, nedosledno ugotavlja, da so zahteve Weisgerberja za Avstrijo morda neprijetne, ker „se s soodgovornostjo za tuji materni jezik pojavlja vprašanje, kako naj se avstrijski zakonodajalec zadrži do narodnostne pripadnosti vindišarjev, kako naj določi šolske okolišče, do katere instance pred sodišči in upravnimi uradi sme biti uporaba tujega maternega jezika pravno relevantna itd.“. Poleg tega na se prof. Ermacora celo bdi, da bi kulturna enotnost Slovencev lahko pomenila ljudskodemokratično nevarnost za Avstrijo, zato skuša dokazovati, da velja zahteva po zagotovitvi jezikovnih ozemelj kot uresničitve mednarodnim pravilom odgovarjajoče naravne človečanske pravice — samo za problem tujerodnega doseljevanja na južnem Tirolskem.

Tako opažamo v vsakdanjem življenju, da se v političnih in celo v znanstvenih krogih vedno spet pojavlja ena in ista nedoslednost: Na eni strani zahtevajo od Italije dosledno izvajanje pariškega sporazuma v korist nemške manjšine v Južnem Tirolu, na drugi strani pa ne kažejo volje in pripravljenosti za uresničenje člena 7 državne pogodbe, ki se nanaša na slovanske manjšine v Avstriji.

Pravica pa je le ena in je zapisana v mednarodni pogodbi, kakor za Južne Tirolce, tako tudi za koroške in štajerske Slovence ter gradiščanske Hrvate!

Predsednik SPZ na proslavi 50-letnice SPD „Edinost“ v Pliberku:

Pogoji za kulturni razvoj našega ljudstva

Na proslavi 50-letnice SPD „Edinost“ v Pliberku se je pred 700 poslušalci predsednik SPZ dr. Franci Zwitter v svojem slavnostnem govoru, ko je najprej orisal zgodovino organizirane prosvetne dejavnosti v pliberški okolici in v imenu koroških Slovencev čestlil jubilejskemu društvu, dotaknil tudi trenutnih vprašanj našega ljudstva ter med drugim dejal:

Nujno je potreben nadaljnji kulturni dvig našega ljudstva, ki ima, kakor to priča polstoletna zgodovina organizirane kulturne prosvete, neutešljivo željo po vsestranskem kulturnem razmahu. Vendar tega zgolj ljubezen do kulturne dejavnosti in prosvetnih družstvih sama ne zmore. Ta samopomoč ne zadostuje. Le-ta lahko samo dopolnjuje in izpopolnjuje, kar nam mora najprej dati šola.

Na šolskem področju pa imamo koroški Slovenci še upravičene želje in zahteve. Želimo, da bi šola nadaljevala vzgojo družine in gradila na tem, kar otroci prinesejo od doma seboj, na jeziku, ki ga jim je dala mati. To ni le naša zahteva, marveč zahteva celotnega kulturnega sveta in zasnovana tudi v osnutku deklaracije Združenih narodov o otrokovih pravicah, ki izrecno zahtevajo šolsko vzgojo otrok v materinem jeziku in v ljubezni do lastnega naroda ter predvidevajo kot prvenstveni cilj šole vzgojo k strpnosti in razumevanju med narodi.

Pri nas na Koroškem pa prav v tem času, ko se svet prizadeva zajamčiti otrokovo vzgojo k strpnosti in vzajemnosti in zmaga je misel skupne vzgoje otrok različne barve celo v Little Rocku, odpravljajo na teh načelih zgrajeno dvojezično šolo in razdvajajo otroke iste barve. Vse to z zlorabo tako imenovane pravice staršev, ki nikjer, tudi ne v deklaraciji Evropskega sveta o človeških pravicah, na katero se sklicujejo, nima utemeljitve. Tam sicer govori o pravici staršev glede „svetovnonazorne in filozofske vzgoje“, nikjer pa o pravici staršev v smislu koroških šovinistov. Za-

to mi tako „pravico staršev“ odklanjamo in odklanjamo tudi zakon, ki terja od nas vsako leto ponoven plebiscit, vsako leto ponovno borbo za vsakega posameznega otroka. Tak zakon ne jamči vzgoje k strpnosti in razumevanju med narodi, marveč v bistvu pospešuje razdor med narodi. Zato se koroški Slovenci nikdar ne moremo sprijazniti s tako nedemokratično rešitvijo šolskega vprašanja, ki je konec konca naperjena proti zblizanju med sosednima narodoma, predvsem pa proti življenjskim interesom in enakopravnemu položaju našega ljudstva.

Kulturni razvoj podeželja je odvisen predvsem od vpliva upravnega in sodnega središča

V tem pogledu pa moramo Slovenci v Podjuni ugotoviti, da sta pristojni središči Velikovec in Pliberk skozi stoletja od nas samo jemala, nikdar pa nam ničesar dajala. Bila sta sicer vedno pripravljena sprejemati naš težko pridelan denar, nista pa tega nikdar vračala, še najmanj na kulturnem področju. Pač pa sta skozi stoletja ovirala naš narodni in kulturni razvoj in v najnovejši dobi poslala celo središči hujškajna proti našemu ljudstvu, da omenim samo šolske štrajke, katerih izvor sta značilno Velikovec in Pliberk. Žalostno samo, da se krivci ne zavedajo, da je tako početje

tudi njim samim v škodo. Saj je prav v tem dejstvu iskati vzroke, da ti dve središči ne kažejo ne gospodarskega ne kulturnega razvoja. Ali ni žalostno, da se moramo ob proslavi 50-letnice kulturnega društva zbrati v telovadnici, ker starodavno „mesto“ Pliberk nima nobene dostojne kulturne dvorane! In to je tudi razumljivo, ker je resnični kulturni razvoj mogoč samo v sodelovanju med središčem in okolico, kakršnega sodelovanja pa na žalost — ne po naši krivdi — ni bilo niti ni.

Za kulturni podvig je potrebna gospodarska osnova

Končno pa je potrebna za vsak kulturni podvig in razvoj močna gospodarska osnova. Ni mi treba tukaj dokazovati, da smo koroški Slovenci bili skozi stoletja gospodarsko zapostavljeni; danes morajo sami uradno priznati, da spada južna Koroška, torej od Slovencev naseljena Koroška, med najbolj zaostale pokrajine Avstrije. Tu je od pomoč nujno in hitro potrebna. Novi zunanji minister Kreisky je pred kratkim glede Južne Tirolske izjavil, da tam ne gre toliko za narodnostni kot predvsem za socialni problem. To še v veliko večji meri velja za nas koroške Slovence!

Toda če danes Avstrija končno hoče tudi naši zapostavljeni pokrajini pomagati, potem se to ne sme zgoditi na škodo našega ljudstva. Statistično je namreč dokazano, da se je v zadnjih desetletjih na Koroškem največ domačega prebivalstva odselilo prav iz pliberškega okraja. Če to na zunanji ni vidno, potem je vzrok v tem, da so se v istem času naselili na tej zemlji številni tujci. Zato je lažen krik o slovenski „Unterwanderung“, pač pa drži, da se z načrtno kolonizacijo izpodriva naše domače prebivalstvo.

Koroški Slovenci v času svobodnega premikanja ne terjamo kakor drugod prepovedi doselitve, pač pa zahtevamo, da z novo industrijo ne bo naše ljudstvo ponovno izpodrinjeno. Nova industrija mora dati delo in kruh predvsem avtohtonemu prebivalstvu in šele potem tudi doseljencem. Tudi nismo v načelu proti železnici, če nekateri mislijo, da moderna cesta ne bi mogla prispevati k boljši povezavi med dvema sosednima dolinama. Toda tudi tukaj zahtevamo, da nova železnica ne bo služila edinole potujočevanju naše zemlje z naselitvijo tujega uradništva in delavstva! Koroški Slovenci nismo proti narodu-sosedu, zahtevamo pa, da le-ta prizna tudi pravice našega ljudstva in ne izpodriva našega človeka, našo kulturo in naš jezik, kakor se je to ponovno pokazalo pri zadnjih šolskih štrajkih, ki so jih vsepovsod po naših krajih pričel in z gospodarskim pritiskom izvedli priseljeni tujci. Kakor rečeno, nismo proti narodu-sosedu, pač pa smo proti temu, da bi priseljeni tujci odločali in poveležvali domačemu prebivalstvu!

Uvod v veliko srečanje

S prihodom ameriškega predsednika Eisenhowerja v Bonn se je v sredo praktično začelo veliko srečanje najvišjih predstavnikov svetovnih velesil. Sedanje Eisenhowerjevo bivanje v Evropi je namenjeno pripravi za bližnji obisk predsednika sovjetske vlade Hruščeva v Ameriki, o katerem menijo, da bo pripravil pot za zahodno-vzhodno konferenco na najvišji ravni. Zlasti v ameriških krogih so se zadnje dni širili glasovi, češ da ima Eisenhower namen določiti s Hruščevom točen datum za tak sestanek in baje namerava v tem smislu nastopiti tudi ob svojem bivanju v Evropi. Po teh vestih ni izključeno, da bi do sestanka na najvišji ravni prišlo še pred povratkom Hruščeva v Moskvo, torej že tekom meseca septembra.

Vendar pa so to trenutno le še domneve, ker bo treba poprej odstraniti še bistvena nesoglasja med zahodnimi silami in tozadevna Eisenhowerjeva naloga gotovo ne bo lahka. Posebno trmasto zadržanje De Gaulle povzroča ostalim zahodnim zaveznikom precejšnje skrbi, ker je v Franciji opaziti vedno večje stremiljenje po samostojnosti, hkrati pa tudi

zaposlenost z lastnimi težavami zlasti v zvezi z alžirskim vprašanjem, za katero sicer dobri prijatelji Francije ne kažejo nobenega razumevanja. Nedavne izjave ministrskega predsednika Debreja v gotovih krogih komentirajo v tem smislu, da ni izključeno, da bo šla Francija precej samostojno pot in govorijo celo o možnem izstopu iz Atlantskega pakta in OZN. Sicer pa ni pričakovati, da bi prišlo do kake zaostritve že zdaj in je nasprotno bolj verjetno, da bo Eisenhowerju uspelo ustvariti pogoje za vrhunsko konferenco, od katere vsa svetovna javnost pričakuje vsaj delno zmanjšanje napetosti v svetu.

Medtem ko je prišel ameriški predsednik Eisenhower v Evropo, da bi se s svojimi prijatelji sporazumel glede sprejema Hruščeva, potekajo priprave za pomembno srečanje tudi na Vzhodu. Sovjetski premier je odšel na „oddihi“ na polotok Krim, kamor so prišli preživljati „dopust“ tudi razni predstavniki drugih vzhodnoevropskih držav, kar v političnih krogih tolmačijo s tem, da so v teku važni razgovori v zvezi s srečanjem Hruščev-Eisenhower.

Južna Tirolska — glavni problem avstrijske zunanje politike

Zunanji minister dr. Kreisky je na nedavnem predavanju pri Innsbrucku govoril o bodoči zunanji politiki Avstrije. Kot prvi in najvažnejši problem avstrijske zunanje politike je dr. Kreisky nakazal vprašanje Južne Tirolske ter zahteval posebno avtonomijo za nemško Južno Tirolsko. Podlaga za pogajanja z Italijo je Pariški sporazum iz leta 1946, vendar — je poudaril minister Kreisky — za uresničenje tega sporazuma ne zadostuje le juristična interpretacija, marveč je potrebna dobra volja z obeh strani.

Posebej je minister Kreisky opozoril na socialno plat južnotirolskega vprašanja. Dejal je, da pri dosegu avtonomije nikakor ne gre le za politično zadevo ali celo za vprašanje ugleda, marveč za resno socialno vprašanje, s katerega rešitvijo naj bi bila

sinovom južnotirolskih gorskih kmetov preiskrbljena delovna mesta in jim s tem ohranjena njihova domovina. Avstrija sicer razume stremiljenje Italijanov, da bi v svoji lastni deželi našli delo, vendar mora biti s posebno zakonodajo za avtonomno področje Južne Tirolske ustvarjen pogoj, da bodo za Južne Tirolce in Italijane veljali vsaj enaki pogoji za dosego dela in kruha.

*

Načela, ki jih je minister Kreisky postavil za vprašanje Južne Tirolske, pa v enaki meri veljajo tudi za južno Koroško. Zato pričakujemo, da bo enako odločno nastopil tudi v tem vprašanju in ista načela zastopal zlasti tudi zdaj, ko je govora o gospodarski pomoči ter industrializaciji dvojezičnega ozemlja na Koroškem!

Mnenje drugih:

Resnično: ko so v letošnji pomladi začele slovenske organizacije v Celovcu obnavljati razbite dvojezične napise na stavbi Gasometergasse 10, kjer je njihov sedež in uredništvo „Slovenskega vestnika“, so bili nekateri prepričani, da bo pa zdaj zadnjič. Češ: zdaj, ko so nam uničili dvojezično šolstvo, nam bodo pustili vsaj dvojezične pločevinaste ploščice na Gasometergasse.

Skoraj dve leti so čakali predstavniki koroških Slovencev, da celovška policija najde neznance, ki so v predlanski jeseni uničili te napise, in da jih obsodi na povračilo škode. Toda policija storilcev ni našla, našla pa je dva izgovora, enega uradnega in enega neuradnega. Uradni se je glasil: med 70.000 celovškimi prebivalci ni mogoče ali pa je zelo težko najti storilca. Neuradni: dokler bo večina južnokoroškega prebivalstva pod diktatom manjšine in se bodo tudi nemški otroci morali učiti slovenščine, tako dolgo so take protestne akcije neizbežne. Izraz ljudske želje po pravičnosti so.

Medtem sta minili skoraj dve leti. Medtem je celovška policija v nekaj urah odkrila atentatorja na modernistično fresko v celovški kolodvorski čakalnici, čeprav ga ni nihče videl — in kljub 70.000 prebivalcem Celovca. Medtem so likvidirali dvojezično šolstvo, tistim nekaj nemških otrok, ki so zahajali v dvojezične šole, se ni treba več učiti slovenščine — in z njimi tudi tisočem slovenskih otrok ne. „Ljudski želji po pravičnosti“ je torej zadoščeno.

In kaj se je kljub temu zgodilo?

V noči od petka na soboto so na Gasometergasse 10 spet odstranili in razbili obnovljene dvojezične napise. Na celovški varnostni direkciji so spomladi zagotovili predstavnikom slovenskih organizacij, da bodo „odslej bolje popazili“ in da bodo v bodoče preprečili šovinistične atentate na slovenske napise — kot je videti, niso mislili resno.

Na Koroškem torej — nič novega. Ne samo, da slovensko manjšino vedno bolj zavijajo v drobnjo, a gosto stekano sistem ponižanj, zapostavljanj, perfidnega socialnega pritiska in neosnovanih sumničenj, ne samo, da so slovenski jezik z nedavnimi protizakonitimi ukrepi praktično razvrednotili: tudi oblike surovega, odkritega terorja koroškim Slovincem niso prihranjene.

Namen tega najnovejšega atentata je očitno, čez dva tedna se bo začel šolski pouk in z njim dilema koroških staršev — ali naj prijavi svojega otroka k dvojezičnemu pouku ali ne? Prijavljanje naj se vrši v vzdušju strahu, terorja in groženj. Vsak družinski oče naj ima pred očmi sveže dejanje nacionalističnega pritiska, ki ga naj spomni, da se tudi njemu lahko kaj zgodi, če bo prijavil svojega otroka k slovenskemu pouku...

Na Viktringerringu številka 17 so doma „Kärntner Landsmannschaft“, „Heimatbund“ in podobna združenja koroške šovinistične zalege. Od Gasometergasse do tja je komaj dve sto metrov. Ali ne bi celovška policija, ki v nekaj urah najde med 70.000 prebivalci souvažnika surrealistične umetnosti, s svojim — baje iskrenim — iskanjem souvažnikov dvojezičnih napisov potrkala morda tudi na ta vrata? Do zdaj še ni...

„Delo“, 20. 8. 1959, Ljubljana

V samem Celovcu bo imela koroška Prosvetna zveza še mnogo let svoj sedež, kljub temu, da bodo ostanki zloglasnih hitlerjancev odstranjevali tablo, kakor so to storili preteklo soboto, da bi s tem odstranili vsake dokaz, da so živeli in da še živijo ne samo po Koroškem, ampak tudi v Celovcu samem Slovinci, ki se zavedajo svoje narodnosti...

„Primorski dnevnik“, 20. 8. 1959, Trst

Zvedeli smo, da so ob koncu pretekelega tedna izvedli avstrijski šovinisti ponoven napad na slovensko manjšino in to s tem, da so odnesli napisne table v slovenščini s sedeža slovenskih naprednih organizacij in knjigarne „Naša knjiga“ v Gasometergasse 10 v Celovcu.

Lani jeseni, ko so prvič odnesli in razbili napisne table, je policija zaman iskala napise. Našli so jih pri čiščenju kanala v neposredni bližini sedeža slovenskih organizacij. Čeprav je takrat policija opozorila slovenske organizacije, da bo bolje pazila na nove napise, je prišlo do ponovnega napada na napredne slovenske organizacije.

Na Koroškem šovinisti ne trpijo niti uradnih napisov slovenskih organizacij, kaj šele, da bi privolili v dvojezične table na vseh ostalih javnih prostorih.

„Večer“, 19. 8. 1959, Maribor

Evropsko gospodarstvo na poti umerjenega napredka

Pred letom dni je bila premagana najnižja točka recesije v ZDA in je prevladovalo mnenje, da je bilo prebradeno stanje najnižjih cen surovin na svetovnem trgu. Vendar pa je vladala popolna nejasnost, kako se bo konjunktura razvijala v deželah Zahodne Evrope. Zdaj smo že v drugem polletju in je zato možno napraviti tudi nekaj zaključkov za bližnjo bodočnost.

V ZDA so recesijo v resnici premagali in proizvodnja se razvija ponovno v rekordnem obsegu. Države, ki proizvajajo surovine, pa še vedno mnogo izgubljajo na račun cen, ki so se sicer stabilizirale, toda na relativno nizki ravni in tudi ni izgledov, da bi se bistveno izboljšale. Prva posledica ameriške recesije je bilo namreč splošno znižanje cen zlasti pri surovinah in je konec recesije privedel le do ufrditve cen gotovih izdelkov, kar pa ne velja v isti meri za cene surovin in od tod tudi pomembne težave za zaostale države, ki izvažajo v prvi vrsti prav surovine in polizdelke. Zato so oči teh držav uprte v Evropo, ki lahko bistveno vpliva na splošni razvoj na svetovnem tržišču.

V deželah Vzhodne Evrope se gospodarstvo še nadalje razmeroma hitro razvija. Po nekoliko letih večje pažnje potrošnim sektorjem se sedaj ponovno govori, da so potrebne obsežnejše investicije za razvoj proizvodnih sil, kar pomeni nadaljnji razvoj težke industrije.

V deželah Zahodne Evrope je v preteklem letu prevladoval zastoj vseh proizvodnih dejavnosti. Ni bilo mogoče govoriti o kakem nazadovanju, ker je splošni bruto-produkt narasel za 2 %, vendar pravega napredka ni bilo.

Lansko leto se je konjunktura v raznih državah razvijala povsem različno. Sicer ni bilo več strahu pred recesijo, vendar tudi ne pravega zaupanja, da ne bi prišlo do težav. Medtem ko so se v ZDA in Kanadi bali inflacije, tega strahu v Zahodni Evropi ni bilo, marveč je bilo nasprotno opaziti obširne državne ukrepe za poživitev gospodarstva. To so v različnih državah napravili na razne načine in je v celotni Zahodni Evropi prevladovalo zaupanje, da so glavni gospodarski elementi solidni.

Takemu razvoju položaja je mnogo ko-

ristilo dejstvo, da je Zahodna Evropa imela veliko korist od gibanj cen na svetovnem tržišču, kar je bistveno pripomoglo do znatnih izboljšanj zunanjetrgovinskih in plačilnih bilanc. Zato so bile tudi notranje cene stabilnejše in v obsežnih rezervah je bila ustvarjena osnova, da se lahko preide na konvertibilnost valut in na splošno integracijo. Evropa je ugotovila, da je mogoče doseči polno zaposlitev in okrepitev konjunkturo le ob podpori mednarodnih faktorjev in če tega ni mogoče napraviti v svetovnem, so pričeli vsaj v evropskem merilu.

Od začetka letošnjega leta in zlasti od meseca marca dalje se je razvoj proizvodnje in potrošnje po vsej Evropi povečal. Osnova za ta razvoj je predvsem v povečani potrošnji, kot važni pomožni faktorji pa so se pojavili tudi razni ukrepi za oživitve gospodarstva, med njimi zlasti ukrepi za odstranjevanje inflacijske nevarnosti, kar je privedlo do znižanja obrestnih mer in do povečanja možnosti kreditiranja.

Vse to je privedlo do povečanja proizvodnje in računajo, da bo bruto-produkt v Zahodni Evropi letos vsaj za 3% višji od leta 1958. Ker so še številne proizvodne zmogljivosti neizkoriščene, to povečanje ne bo prišlo toliko do izraza v povečanju zaposlitve kolikor v povečani delovni storilnosti.

V tej zvezi je zanimiv tudi razvoj v državah, ki sodelujejo pri Skupnem evropskem tržišču, ker se nekoliko razlikuje od razvoja v ostalih državah Zahodne Evrope. V teh šestih državah so namreč zabeležili v zadnjem letu nekoliko nižje investicije, istčasno pa relativno povečanje produktivnosti in višji narodni dohodek. Iz tega je razvidno, da je integracija — vsaj za zdaj — prinesla nekatere sadove, ker se industrijska podjetja pripravljajo na ostrejšo konkurenco, vendar pa ni privedla do bistvenih sprememb glede zaposlenosti, marveč je razlike le še zaostila.

Na splošno pa glede gospodarskega razvoja Evrope v prvem polletju lahko govorimo o gotovem napredku, ki sicer ni blesteč, vendar pa obstoja in upravičuje pričakovanje, da bo razdobje stvarne konjunkturo in naglega razvoja šele prišlo.

(Po „Primorskem dnevniku“)

70. Dunajski velesejem bo odprt 6. septembra

Največja gospodarska prireditel Avstrije — Dunajski mednarodni velesejem — bo s svojo jesensko razstavo trajala letos od 6. do 13. septembra. Priprave so v polnem teku in je iz dneva v dan bolj živahno tako na področju velesejske palače sredi mesta kakor tudi v Rotundi. Vodstvo velesejma je tudi že objavilo število udeležencev letošnje razstave: domačih razstavljalcev bo skoraj 3000, od katerih jih bo samo z Dunaja že 2371 (Koroško bo zastopalo 20 podjetij), 1500 inozemskih podjetij pa bo zastopalo 874 razstavljalcev iz 20 držav. Posamezni razstavljalci bodo iz Belgije, Zahodne in Vzhodne Nemčije, Češke, Slovaške, Danske, Finske, Francije, Velike Britanije, Izraela, Italije, Lichtenšteinske, Nizozemske, Norveške, Poljske, Švedske, Švice, Španije, Madžarske, Sovjetske zveze in Združenih držav Amerike; poleg tega pa bodo imele uradne kolektivne razstave še Vzhodna in Zahodna Nemčija, Češkoslovaška, Grčija, Hong Kong, Italija, Jugoslavija, Pakistan, Poljska, Romunija, Madžarska in Ljudska republika Kitajska.

Med državami, ki bodo na dunajskem velesejmu posebno množično zastopane, je tudi Jugoslavija, ki bo udeležena z okoli 50 podjetij, med katerimi so tudi pomembna slovenska podjetja, kot n. pr. Delamaris iz Izole, Dom iz Ljubljane, Fructus iz Kopra, Medex iz Ljubljane, Slovenija-vino iz Ljubljane, Vino Koper in druga.

Ker je letošnji jesenski sejem na Dunaju jubilejni sedemdeseti (22. po zadnji vojni), bo razstava še posebno obširna. Važen poudarek ji bo dala tudi številna udeležba tujih držav in bo demonstrirala pomembno vlogo, ki jo dunajski velesejem igra v okviru največjih tovrstnih prireditev v svetu.

Za obiskovalce velesejma tudi letos velja običajni popust pri železnici in avtobusih, iz Celovca pa bo tokrat poleg tega vzpostavljen tudi letalski promet. Vožnja z letalom, ki bo trikrat v tednu vzdrževalo zvezo z Dunajem, bo stala 280 šilingov na eno stran, povratna karta pa bo stala 495 šilingov na osebo.

Mednarodni sejem tehnike v Beogradu

Zadnje nedeljo je bil v Beogradu slovesno odprt letošnji III. mednarodni sejem tehnike, ki je hkrati največja specializirana gospodarska prireditev v Jugoslaviji. Tokrat razstavlja v Beogradu 1705 domačih in tujih podjetij, katerih bogati asortimani pričajo o visoki tehnični ravni razstavljenih proizvodov.

Slovesne otvoritve so se udeležili številni

predstavniki zvezne in republiških vlad, strokovnih združenj ter zastopniki mnogih tujih držav.

Letošnji beograjski sejem je najboljši odraz zelo burnega in vsestranskega razvoja v Jugoslaviji, zlasti nekaterih panog industrije, kar odpira jugoslovanskemu gospodarstvu še velike možnosti za nadaljnji napredek.

PO ŠIRNEM SVETU

Düsseldorf. — Pred sodiščem v Düsseldorfu se je te dni zagovarjal bivši nacistični general (po vojni je bil spet poslanec v zahodnonemškem parlamentu) Hans von Manteuffel, ki ga je obtožnica dolžila umora, ker je leta 1944 kot poveljnik oklepne divizije dal ustreliti nekoga vojaka, katerega je vojno sodišče zaradi strahopetnosti obsodilo na dve leti ječe. Obtoženemu generalu se je kažen, ki jo je izreklo vojno sodišče, zdela očitno premalo, zato je dal vojaka „za svarilen zgled četam“ ustreliti. Sodišče v Düsseldorfu ga je zdaj spoznalo za krivga umora in ga je obsodilo na 18 mesecev zapora.

New Delhi. — Ker je ameriški tisk poročal o prehrabnih težavah v Indiji, je indijski minister za prehrano Ajit Prasad Jain podal ostavko.

Vientiane. — Boji v Laosu se nadaljujejo in so uporniške čete zadele hude udarce vladnim oddelkom zlasti v pokrajini San Neua. Tudi v pokrajini Vientiane je prišlo do srditih bojov in so uporniške čete napredovale v nevarno bližino prestolnice. Laoški socialni minister je izjavil, da štejejo uporniki 250.000 mož, katerim stoji nasproti le 25.000 slabo oboroženih vladnih vojakov. 74 let stari laoški kralj Sisavang Vong je v nevarni situaciji odstopil in predal regentske posle svojemu 52-letnemu sinu Savangu Vathani, ki naj „z odločnimi ukrepi reši prestol in državo“.

Moshi. — V Moshiju ob vznožju Kilimandžara bo sestanek vseafriškega gibanja za svobodo Vzhodne in Osrednje Afrike. Namen tega gibanja je, okrepiti duh panafrikanizma ter osvoboditi Vzhodno in Osrednjo Afriko imperializma, nadvlade tujcev ter gospodarskega izkoriščanja.

Washington. — Predsednik ZDA Eisenhower je prejšnji petek v okviru posebne slovesnosti v Beli hiši prebral proklamacijo o razglasitvi Havajev za 50. državo ameriške unije. S tem se je število prebivalcev Združenih držav Amerike povečalo za 600.000. ZDA štejejo zdaj 178 milijonov prebivalcev.

Miami. — Strmoglavljani predsednik Kube Batista, ki je po svojem begu s Kube živel v Dominikanski republiki, se je odločil, da bo živel na portugalskem otoku Madeira. Poprej je prosil za vstopno dovoljenje Francijo in Švico, vendar mu je bilo odklonjeno. Sedanja kubanska vlada pod vodstvom Fidela Castra pa je zahtevala njegovo izročitev kot vojnega zločinca in je konfiscirala tudi vse njegovo premoženje v vrednosti 25 milijonov pezosov.

Wernstein. — V četrtek prejšnjega tedna je v starosti 83 let umrl Alfred Kubin, eden najbolj znanih slikarjev, ilustratorjev in grafikov Evrope. Med drugim je Kubin ilustriral tudi obsežna dela Dostojevskega, Kleista, Hoffmanna, Hauffa, Balzaca, Flauberta in Strindberga. Njegovega pogreba v ponedeljek so se v Wernsteinu na Zgornjem Avstrijskem udeležili poleg velike množice umetnikov in drugih znancev ter prijateljev tudi zastopnik prosvetnega ministra prof. Clemens Holzmeister, deželni glavar dr. Gleisner, predstavnik dunajske akademije upodablajočih umetnosti dr. Schreyvogel in zastopnik akademije upodablajočih umetnosti iz Münchena prof. Kaspar.

Dunaj. — V torek je odpotovala 12-članska delegacija avstrijskih poslancev v Varšavo, kjer sodeluje na letošnjem zasedanju interparlamentarne unije.

London. — Sekretariat tako imenovane Bagdadskega pakta je sporočil, da se bo organizacija odslej imenovala „Centralna pogodbeno organizacija“ (Cento). Do spremembe imena je prišla zaradi tega, ker je Irak po revoluciji pred dobrim letom izstopil iz imenovane zveze, organizacija pa je bila doslej imenovana po iraški prestolnici Bagdad.

1909 Slovensko prosvetno društvo „Kočna“ 1959 v Svečah ob svojem zlatem jubileju

Jutri, v soboto, dne 29. avgusta bo minulo 50 let, odkar je bil v Svečah ustanovljen zbor Izobraževalnega društva „Kočna“, predhodnika sedanjega Slovenskega prosvetnega društva „Kočna“ v Svečah. Ob zlatem jubileju tega društva naj najprej omenimo že zelo zgodno slovensko ljudsko-prosvetno dejavnost v Rožu, katere plod je končno bil tudi nastanek SPD „Kočna“ pred 50 leti.

Razvoj ljudskoprosvetne dejavnosti v Rožu

Pred 110 leti zasnovana Slovenska knjižnica v Borovljah in 1952 ustanovljena Bralno društvo v št. Jakobu v Rožu nista le prva znanilca težnje Rožanov po izobrazbi in kulturni rasti, marveč sta tudi začetek poznejših prizadevanj za snovanje ljudskoprosvetnih in delavskih organizacij v okolici Borovlj in Bistrice v Rožu.

Tako je bilo po zbranih podatkih leta 1870 v Borovljah ustanovljena Slovensko križankosocialno delavsko društvo, ki mu je predsedoval da svoje smrti 1875 Borovljčan Anton Šajn. Pozneje, leta 1891 so v Glinjah Dremiljevi in Kniznikovi fantje ustanovili Slovensko žitnico, kateri so se leta 1903 pridružili pevske društvo „Drava“, tamburaški zbor in v skupnosti z Borovljami telovadno društvo „Sokol“. Leta 1905 je v Podlublju nastalo Slovensko križankosocialno delavsko društvo za Podlublje in okolico in sezidalo svoj delavski dom, kjer je danes tiskarna Tiskarska in založniška družba „Drava“.

Vzpodbujeni po vzorih iz okolice Borovlj so začeli kom dvajsetega stoletja tudi prosvetati in delavci iz bistrške okolice pričeli z društvenim delom. Po eni strani so psinjevaški fantje pripravljali ustanovitev pevskega društva „Zora“, na drugi strani pa je v Svečah pričel živeti mežnar Jaka Beguš z mladimi fanti prepevati v zboru. Iz teh prizadevanj se je januarja 1906 poročilo Križankosocialno pevsko in delavsko društvo za Podlublje, Bistrico in okolico, katerega ustanovitelji so bili Tomaž Lapuš in Janez Kvančnik iz Podlublja, ter Jože Rutar, Šimen Ferčnik, Jože Čufer in Janez Goričnik iz Bistrice v Rožu. V prvem odboru tega društva srečamo tudi Svečane, med njimi Gregorja Pako, po. Tesnarja iz Zg. Kraja. Kmalu po ustanovitvi je društvo ustanovilo za Sveče svoj posebni odsek, ki je imel svoj sedež pri Keznarju in ki sta mu načelovala Gregor Pak in kapitan Lackner. To društvo je združevalo tako delavce kakor kmete. Bilo pa je tako nacionalno kakor tudi socialno in v peti vodstvu bistrške tovarne. Z odpuštom nekaj delavcev in s pritiskom na ostale je društvo leta 1907 pričelo hirati. Vodstvo tovarne je zadušilo tudi 1907 nastalo Strokovno društvo delavcev bistrške tovarne ter pod predsedstvom Gregorja Pako v Svečah se snujoče Konzumno društvo.

Ustanovitev SPD „Kočna“

Iz teh začetkov ljudskoprosvetnega življenja v območju industrijske Bistrice v Rožu je leta 1908 nastalo Izobraževalno društvo v št. Janžu v Rožu, 29. avgusta 1909 pa Izobraževalno društvo „Kočna“ v Svečah. Ustanovnega občnega zbora, ki ga je v Adamovi gostilni sklical Gregor Pak, se je udeležilo 120 ljudi. V prvi društveni od-

bor „Kočne“ so bili izvoljeni za predsednika Gregor Pak, za podpredsednika Gregor Jurč, pd. Polanc iz Sp. Bistrice, za tajnika Jaka Beguš, za blagajnika Andrej Pak, pd. Rupračev iz Zg. Kraja, za knjižničarja pa Jože Pak, pd. Keznar v Svečah. Poleg njih so bili v odboru še Janez Šlajher, Gregor Lindl in Josip Rudl, takrat kaplan v Svečah. Od prvega društvenega odbora živi le še Jaka Beguš.

Po pripravljalnem ljudskoprosvetnem delu, ki ga je opravilo skupno društvo v Podsinji vasi, je „Kočna“ po svoji ustanovitvi takoj močno zaživela. Pevski zbor Jake Beguša je vstopil v društvo, ustanovljen je bil

društva z odpustom iz službe, veliko pa je društvenikov, ki so to zvestobo v času nacizma plačali s krvjo in celo z življenjem.

Če je „Kočna“ prestala sovražne navede in viharje zadnjih 50 let, če je po vsakem udarcu spet znova zaživela in če bo svoj zlati jubilej praznovala obnovljena in pomlajena, potem je to prav tako sad njenih globokih korenin, kakor pa njenega neumornega dela, s katerim je izobraževala in vzgajala, čuvala in branila slovensko domačnost in sejala duha strpnosti, razumevanja in medsebojnega spoštovanja. V tem duhu je vzgajala na stotine občanov in v tem duhu hoče skupno z njimi in so-

Slovensko prosvetno društvo „Kočna“ v Svečah

VABILO

V letu praznovanja petdesetletnice svojega obstoja priredi društvo v nedeljo, dne 30. avgusta 1959 ob 3. uri popoldne na Ukelnovem vrtu v Svečah

velik pevski koncert

Sodelujejo:

domači pevski zbor
tamburaši SPD „Bilka“ iz Bilčovsa
mešani pevski zbor z Gur
pevski zbor „France Prešeren“ iz Kranja.

Vsi ljubitelji slovenske pesmi in besede prisrčno vabljeni!

V primeru slabega vremena bo prireditev v veliki Adamovi dvorani.

tamburaški zbor in nabavljen društveni oder. Društvena knjižnica je že v prvem letu štetla blizu 400 knjig. Prvo igro je „Kočna“ igrala 2. februarja 1910, skupno s št. Janžom pa je društvo ustanovilo telovadni odsek „Orel“.

Kakor je „Kočna“ povzela in se držala svetlih vzorov in prosvetnega dela prvih društev v okolici Bistrice, tako je morala vseh svojih 50 let vedno spet varovati in braniti izročila prednikov in pridobitve svojega dela. Velenemški in pozneje nacistični duh, ki je iz vodstva bistrške tovarne razpredal svoje mreže na okolico, je koval vedno nove naklepe proti društvu. Posebno po prvi svetovni vojni je bil tostranski naval na „Kočno“ zelo hud. Vedno spet so govorili, da bo „Kočno plaz vzel“. Marsikateri delavec je plačal zvestobo idealom

sednimi društvi slaviti tudi svoj zlati jubilej ter vstopiti v drugo polstoletje svojega delovanja.

Iz spominov na društveno delo

Zelo razburkan je bil čas po prvi svetovni vojni in po plebiscitu 1920. Dolgo je ponekod trajalo, da smo se Slovenci pod nemškonacionalističnim pritiskom spet znašli in poživilo delo prosvetnih društev. V teh prizadevanjih je „Kočna“ stala na enem prvih mest. Že pomladi leta 1921 je uprizorila pri Adamu igro in nastopila s pevskim zborom. Svojo prvo prireditev v Svečah je ponovila še v št. Janžu, v Podlublju, na Plešivcu pri Kolmarji vasi, v št. Jakobu v Rožu in na Ledincih. Povsod smo bili deležni veselega sprejema in ogrom-

nega obiska prireditev, povsod pa tudi neverjetne zastraženosti s strani orožništva...

Naši velenemški navdahnjeni nasprotniki po prvi svetovni vojni niso mirovali. Da bi društvo razbili, so pričeli kar po vrsti ustanavljati nemške pevske zборе. Prišlo je do mladinskega pevskega zbora in pevskega zbora požarne brambe v Svečah, na Bistrici pa do pevskega zbora bistrške gospe in ločenega zbora delavcev. Peti zbor pa je nastal v Rutah. Življenjska doba teh zborov je bila kratka — razbili so se zaradi svoje nesloge. Ostala sta le delavski pevski zbor na Bistrici in... zbor naše „Kočne“...

Po priključitvi Avstrije k „Tretjemu Rajhu“ je bilo društveno delo onemogočeno. Dolgoletni predsednik društva, župnik Viktor Ruprecht je bil izgnan, kjer je umrl oktobra 1943. Slovenska pesem, ki je po vaseh zamrla, pa je pričela vedno bolj odmevati iz bližnjih gozdov in odtod dramila prebivalstvo ter končno pregnala nacistične nasilnike iz Roža. V tem neenakem boju je padel kot prvi, zadet od gestapovske krogle, zadnji predsednik društva, Aleš Einspieler, za njim pa Flori Križnar in Valentin Schwarz. Številne družine so romale v gestapovske zapore in koncentracijska taborišča. V neposrednem oboroženem boju z nasilniki sta kot partizana dala življenje Keznarjev Aleksander in Ivan, dočim si je Keznarjeva Reza v svojem obupu sama vzela življenje. Na posledicah mučenja v koncentracijskem taborišču je pozneje umrl soustanovitelj društva Jože Pak — Keznar. Na različnih frontah so padli nadebudni društveniki Oto Inzko, Maks Sargo, Gregor Pak — Tesnarjev in Urhej Kruschitz. Spomin na teh 12 grobov opominja in bodri k delu, da ne pride več do nečloveškega nasilja...

Pomlad 1945. — Poražen in preganjen je bil duh krilate „Der Kärntner spricht deutsch“. Dostojno smo prepeljali k počitku v domačo zemljo večino naših žrtv nacističnega nasilja. Začeli pa smo tudi z delom. Pod predsedstvom staroste prosvetnega gibanja v bistrški okolici, Šimena Ferčnika, je mlada generacija obnovila društvo. V prvem letu delovanja je društvo imelo doma 11 prireditev, gostovalo pa je v 5 krajih širom Koroške. Prosvetno delo se je odvijalo v 2 igralskih družinah, v moškem, mešanem in dekliškem pevskem zboru ter v otroškem krožku z 20 do 30 otroci...

V jubilejnem letu srečamo poleg osivelih društvnikov mlade sile, vzrasle iz otroškega krožka pred 13 leti. Srečamo jih v pevskem zboru in v igralski družini, računajo pa tudi na tamburaški zbor. Želimo, da bi ob teh vrsticah vsi spoznali plemenito pot „Kočne“ v preteklosti ter se po zgledu svojih prednikov navzelo njenega duha, ki je lahko v ponos vsakomur izmed nas, duha zvestobe materini besedi, naši pesmi in naši srčni kulturi...

Dr. MIRT ZWITTER

Južna Tirolska — manjšinski problem Nemcev

Razvoj po 10. obletnici Pariškega sporazuma

15. maja 1958: V vasi Margreid vržeta mlada Nemca Heinrich Goller in Anton Andreus proti karabinerjem ročno granato, ko jih zasačijo pri poškodovanju volilnih napisov DC in italijanskih reklamnih napisov. V nadaljnji preiskavi se ugotovi, da sta z nadaljnjimi štirimi Nemci člana ilegalne nacistične organizacije „B. A. S.“ ter širila tudi njene protidržavne letake.

16. maja 1958: V Londonu izjavi državni predsednik Italije Gronchi, da bo prišlo do volitev do razgovorov med Italijo in Avstrijo.

18. maja 1958: Italijanski minister za delo Togni obljubi v volilnem govoru v Bozenu za slučaj potrebe ponovnih 2,5 milijarde lir za gradnjo stanovanj v Južni Tirolski.

22. maja 1958: Predsednik SVP dr. Silvij Magnago izda uradni proglas proti propagandi za uvrščanje strankinih kandidatov za volitve po „posebnih vidikih“. — Spopad pripadnikov MSI in Nemcev v vasi Tramin dovede do hudih izgredov in spopadov Nemcev z italijansko policijo.

V Brixenu se zagovarja generalni tajnik SVP dr. Stanek na javnem zborovanju stranke zaradi odstranitve križev v dobi svoje-

ga delovanja kot komisarični nacistični župan v Brixenu leta 1943.

23. maja 1958: Na volilnem zborovanju DC v Torinu svari italijanski zunanji minister Pella Avstrijo in SVP pred poizkusom osporavanja Pariškega sporazuma, ker „nabena evropska manjšina ne uživa takšnih prednosti kakor manjšina v Južni Tirolski.“

24. maja 1958: „Katoliška akcija“ Nemcev Južne Tirolske in „Katoliška zveza delovnih ljudi“ izdala ponovni razglas za enotnost vseh Južnih Tirolcev in za glasovanje za SVP.

26. maja 1958: Pri volitvah v rimski senat dosežejo kandidati SVP dr. Karl Tinzl v volilnem okrožju Brixenu 73.324 ali 85,7 % vseh glasov, v volilnem okrožju Bozen dr. Luis Sand 44.574 ali 46,8 % vseh glasov, v volilnem okrožju Pergine dr. Max Röggl 3.352 glasov za SVP. Izvoljena sta dr. Karl Tinzl in dr. Luis Sand. Italijanski kandidati dosežejo: Rella 9.268 glasov (DC), Ardizzone 2.994 glasov (MSI) v okrožju Brixen; dr. Rosati 20.213 glasov (DC), dr. Battisti 16.030 glasov (Združena levica), dr. Mitolo 10.901 glas (MSI), ing. Bertacoli 3.627 glasov (PLI) v okrožju Bozen.

28. maja 1958: Po dokončnem štetju je dosegla SVP na volitvah 25. maja 1958 skupno 130.955 glasov ali 60,76 % vseh glasov pokrajine. Od italijanskih strank dosežejo:

DC	36.463 glasov ali 16,92 %
PSI	13.537 " " 6,28 %
MSI	11.940 " " 5,54 %
PCI	8.888 " " 4,12 %
PSDI	7.347 " " 3,41 %
PLI	2.616 " " 1,21 %
PNM	1.923 " " 0,89 %
PMP	885 " " 0,41 %
PRI	780 " " 0,36 %
MARP	207 " " 0,10 %

Volilni rezultat je zgovoren protidokaz proti nemški propagandi o izpodirvanju Nemcev v deželi: SVP doseže celih 12.543 glasov več kot pri volitvah leta 1953, vse italijanske stranke skupaj pa samo 5.463 glasov več kot pri volitvah 1953!

28. maja 1958: Na podlagi štetja prednostnih glasov veljajo za izvoljene poslance SVP v rimski parlament: dr. Toni Ebner s 43.833 glasovi, dr. Roland Riz s 37.451 glasovi in dr. Karl Mitterdorfer s 35.043 glasovi.

Italijani pokrajine dobijo poslanca na osnovi državne rezerve glasov v osebi Berloffia (DC), v senatu ostanejo brez senatorja. Pokrajina Trentino pošlje 4 poslance DC, enega socialista in enega socialdemo-

krata v parlament ter štiri senatorje DC v rimski senat.

30. maja 1958: Urad za regionalne zadeve pri predsedstvu vlade v Rimu objavi „Belo knjigo“ o Južni Tirolski, ki navaja, da Italija spoštuje in izvaja Pariški sporazum ter našteva njene ukrepe v korist in zaščito južnotirolske manjšine.

30. maja 1958: Avstrijski državni sekretar prof. dr. Gschnitzer predava v okviru „Instituta Donavske Evrope“ v Innsbrucku pod naslovom „Tirolska med Donavo in Srednjim morjem“. Predlaga samostojno avtonomijo za Južno Tirolsko in ločeno avtonomijo za Trentino. Cilj za Južno Tirolsko naj bi bil „Ena dežela v dveh državah“.

2. junija 1958: Državni komisar vlade izda odredbo proti prevzemu policijskih funkcij po (nemških) požarnih brambah.

5. junija 1958: Predsednik SVP dr. Silvij Magnago v predavanju o položaju v Južni Tirolski v Salzburgu izjavi: „Narodnostne skupine z normalno zakonodajo v njenem obstoju ni mogoče zaščititi, za to so potrebni posebni ukrepi.“ Obsoja politiko dodeljevanja službenih mest in stanovanj po Italijanih.

7. junija 1958: Pomožni škof Heinrich Foller blagoslovi in otvori ob udeležbi številnih zastopnikov oblasti v Bozenu nov dijaški dom Nemškega viteškega reda s prostori za 100 študentov.

(Se nadaljuje)

Jubilejni praznik SPD „Edinost v Pliberku“

Spominska slavnost ob petdesetletnici ustanovitve društva za smotrno in organizirano slovensko prosveto za Pliberk in okolico preteklo nedeljo je bila edinstven dogodek. Slovensko prosvetno društvo „Edinost“ lahko zapiše v svojo kroniko, da je na stotine ljudi z izredno hvaležnostjo sprejemalo višinsko ustvarjalnost gojiteljev slovenske glasbene kulture, ki je bila bistven del sporeda na prireditvi. Prireditelj je posredovala prebivalstvu zvrhano mero čaše opojnosti plemenitega umetniškega užitka. Osrednje sodelavcev na prireditvi so predstavljali domači moški pevski zbor, združeni moški pevski zbori bratskih prosvetnih društev iz Železne Kaple, Št. Vida v Podjunu, Škocijana, Glinj in Hodiš ter godba železarne iz bližnjega zamejstva z Raven na Koroškem. Vsi člani sodelujočih skupin so globoko zakoreninjeni v domačo zemljo in bistvo slovenskega ljudstva. Koroške slo-

venske pevske zборе sestavljajo kmečki in delavski fantje in moške, godbo ravske železarne pa delavci in nameščenci velikega podjetja.

Vzporedno sodelovanje slovenskih pevcev iz avstrijskega dela Koroške in godbe iz jugoslovanskega dela Koroške pomeni, da se slovensko ljudstvo ne da zavesti na pot ločitve od narodne celote in na pot narodnega šovinizma, marveč stremi za kulturno povezavo in za zblizanjem med narodi. Poleg ljubezni in spoštovanja do lastnega naroda in slovenskih kulturnih dobrin je društvo v vseh petdesetih letih svojega dosedanjega dela poudarjalo in učilo tudi spoštovanje kulture sosednega naroda in vseh drugih narodov. Množična udeležba na tej prireditvi pa je dokaz, da je kultura našemu ljudstvu srčna zadeva. Kdor pa tega ni doumel, se žal še ni osvobodil mračnega duha prefeklosti.

Koncert na pliberškem trgu

Ko se je sobotni dan nagibal h koncu, so se godci ravske železarne razvrstili in formirali na pliberškem trgu. Še je šumelo med ljudmi kakor v panju, vseppek so govorili, ko so zadoneli prvi akordi ravske godbe v sanjavi poletni večer. Na mah je nastala tišina, ker zvoki uglajene godbe so prevzeli vse. Komad za komadom so ljudje vzhričeno sprejemali, godba je vžigala in navdušenje se je stopnjevalo. Vsepovsod po trgu so se okna na stečaj ali na pol odpirala. Ljudje so uživali, pili melodije vase kakor opojen nektar in dajali duška čistemu veselju z viharnim odobravanjem in aplavzom. Prijetni gostje so lahko imeli zavest, da so našli odprta srca, v katera so vsipali bogastvo svojega visokega instrumentalnega znanja. Tudi mnogi, ki se ne prištevajo k slovensko govore-

čemu prebivalstvu, so z odkritim priznanjem izrekli svoje občudovanje in pohvalo. Brez dvoma je bil tudi ta večer lep doprinos k zblizanju med obema narodoma.

Ni čudno, da je užitka polna koncertna ura na trgu vsem prekmalu minila. Hoteli bi še in še poslušati. Po sporedu so se domačini gnetli okoli godcev, se pristrčno razgovarjali, se z njimi seznanjali ter osebno izražali svoje zadovoljstvo in hvaležnost. Pozno v nočne ure so se mnogi zadrževali med gosti v Breznikovi gostilni, spontano so prepevali po vseh kotih slovenske pesmi, čeprav ne na koncertni višini, vendar je to veljalo ravske godbi kot prvi pozdrav, ki ga srce najbolje izraža v pesmi. Gostoljubne družine so z velikim veseljem in zelo rade vzele na nočišča prijetne goste, da so prespali vsaj nekaj uric.

Slavnostna prireditev v telovadnici glavne šole

Že dopoldne je bilo videti svečano razpoloženje na obrazih mnogih ljudi, ki so govorili: Popoldne pridemo! Dan je bil sončen in bilo bi pričakovati, da bo ta ali oni na kmetih raje spravljal svoje pridelke s polja, ko je do malega ves teden deževalo, kakor pa da bi prišel na zlati jubilej domačega društva. Toda obširna dvorana se je polnila, prihajali so kmetje, očetje in matere, dekleta in fantje, najmlajši, delavci in obrtniki ter mnogi drugi. Zastopane so bile vse plasti našega ljudstva. Kar mašilo se je pri vhodu, zunaj pa so ustavili vrsto motornih vozil, kar spet govori, da motorizacija prometa lahko koristno služi tudi prosvetni dejavnosti. Brhka mlada dekleta so pripela šopke rdečih nageljnov godcem in pevcem ter še mnogim drugim gostom.

S pesmijo in godbo, večno spremljevalko našega človeka v vseh lepih in hudih časih, je društvo proslavilo svoj jubilej. Igrala je godba železarne na Ravnah pod kapelnikom Joškom Hermanom, zapeli so pevci pod zborovodjo Foltijem Hartmanom. Otvoritvene besede je spregovoril zastopnik društva-jubilanta in pozdravil številne udeležence, med temi posebej predstavnika generalnega konzulata FLRJ v Celovcu konzula g. Pendžiča in vicekonzula g. Barboriča, predsednika SPZ in ZSO dr. Francija Zwittra, blaškega župana g. Krofa in bivšega blaškega župana g. Kumra, zastopnika libuškega župana g. Primoschitzla in bivšega libuškega župana g. Ostermanna, žandarmerijskega inspektorja g. Erharda, pa tudi znanega skladatelja in harmonizatorja Luko Kramolca, prav posebej na pevce bratskih koroških prosvetnih društev in godbo železarne Ravne s kapelnikom, predsednika KD „Svoboda“ g. Miloša Štora, ravnatelja železarne g. Gregorja Klančnika in druge predstavnike, s čemer je bil hkrati povezan pozdrav celotni godbi in še posebej prav prisrčen najmlajšima godcem Petraču in Krautbergerju. Med gosti smo zapazili tudi upravnika pivovarne Sorgen-dorf g. Tschasa. V ostalem je na kratko orisal visoko poslanstvo prosvetne dejavnosti društva, ki jo je izvajalo v minulih petih desetletjih, dejavnost, ki je danes slej ko prej prav tako nujna ter jo hoče in mora društvo tudi v bodoče nadaljevati z nezmanjšano prizadevnostjo. (Ob robu naj bo še omenjeno, da se z izjemami, med temi bla-

škega župana in namestnika libuškega župana, drugi uradno povabljeni veličastne proslave domače slovenske kulturne organizacije niso udeležili, niti niso smatrali za potrebno, da bi se opravičili. Če

V pričakovanju obiska pevskega zbora „France Prešeren“ iz Kranja

Pojutrišnjem, v nedeljo, dne 30. avgusta bo bival med nami pevski zbor „France Prešeren“ iz Kranja. Imel bo dva samostojna koncerta v Železni Kapli in v Zmotičah, poleg tega pa bo sodeloval pri proslavi 50-letnice SPD „Kočna“ v Svečah. Na svojih koncertih bo pel v ženskem, moškem in mešanem zboru.

Z gostovanjem pevskega zbora „France Prešeren“ bomo koroški Slovenci v drugič tekom osmih dni deležni izredno lepega kulturnega doživljanja. Minulo nedeljo si je na proslavi 50-letnice SPD „Edinost“ v Pliberku osvojila naša srca godba železarjev iz Raven, v nedeljo pa bo Podjunčanom, Rožanom in Ziljanom pel eden širom Jugoslavije najbolj znanih in priznanih pevskega zborov Slovenije.

Pevski zbor „France Prešeren“ je letos v petnajstem letu svojega obstoja. Sestavlja jo ga delavci in uslužbenci kranjskih tovarn in ustanov. V neumornem delu, prežetih s toplim tovarištvom, z vztrajnostjo, zvestobo in ljubeznijo do lepe slovenske narodne pesmi je zbor že ob svoji desetletnici po-

to pri izvoljenih funkcionarjih iz strankarskih političnih vidikov še nekako razume-mo, smatramo, da bi okrajni glavar kot najvišji uradnik v dvojezičnem okraju ne smel delati razlike med nemškim in slovenskim prebivalstvom. Ob drugih podobnih prilikah ga namreč vedno vidimo. To dejstvo najbolj osvetljuje odnos oblasti do našega vprašanja in kaže, da je pot do resnične enakopravnosti še dolga.)

Na dnevnem redu sta bili dve dobro podani recitaciji in ljubek nastop treh šolskih otrok z deklamacijami pesmi Milke Hartmanove „Materina beseda“, Simona Gregorčiča „Naša zvezda“ ter v duetu Prešerna „Železna cesta“. Slavnostni govor je imel predsednik SPZ dr. Franci Zwitter, katerega besede prinašamo na drugem mestu.

Sledila je komemoracija za umrlimi zaslužnimi člani društva, ki jim hočemo ohraniti čist in svetel spomin z obveznostjo, da marljivo nadaljujemo njihovo delo za ob-stoj, dobrobit in blaginjo slovenskega ljudstva na Koroškem. Nato je predsednik SPZ podelil Drabosnjakova odlikovanja desetim zaslužnim članom in družinam prosvetnega društva. Spregovoril je zastopnik raven-skih gostov in podelil društvu Prešernovo plaketo.

Koncert na prireditvi je bil prvovrsten. Pevski zbori so pod vodstvom zborovodje Foltija Hartmana zapeli devet koroških v priredbi Deva, Kernjaka, Kramolca in Švika-šiča. Za uvod je dovršeno zapel pliberški moški zbor „Zadoni...“ in Jenkova „Ti, ki si ustvaril nas kot listja, trave...“. V ostalem pa so peli v združenem zboru.

V podrobno oceno se ne bi spuščali. Vsak je lahko ugotovil, da se pozna vsem pevcem rutina, discipliniran in uglajen nastop, enotno dihanje, pravilni pevski nastavek ter izglajenost tona. Morda je izvedenec opazil pri pesmih tu in tam malenkostne neenotne izgovorjave, kar pa ni čudno, če upoštevamo, da združeni zbor sestavljajo pevci iz raznih krajev z različnimi narečji. Zborovodja Folti Hartman razume izbirati zmogljivosti primeren program, kar je namreč včasih težavnejše, kakor pa ga izvajati. Zbor je zvenel mogočno, ubrano in samozavestno. Svoj višek pa je dosegel, ko je ob spremljavi godbe zapel odlično

OBVESTILO STARŠEM

katerih otroci so na letovanju na Jadranu

Otroci, ki se nahajajo v drugi skupini na počitniškem letovanju v Savudriji, se vrnejo v torek, dne 1. septembra. V Podrožčico pridejo z vlakom ob 15.57 uri.

Otroke, ki so doma v krajih ob železniški progi Podrožčica — Beljak ali v Zili, naj starši pričakujejo na železniški postaji v Podrožčici ob zgoraj navedenem času ali pa na železniški postaji v Beljaku ob 16.42 uri. Starši otrok iz Spodnjega Roža, z Gur in iz Podjune pa naj pridejo po otroke na železniško postajo v Celovec ob 17.05 uri (prihod vlaka iz Podrožčice). V primeru, da bi imel vlak iz Jugoslavije zamudo, se otroci pripeljejo v Celovec preko Beljaka in je prihod vlaka v Celovec ob 17.54 uri.

Zveza slovenskih organizacij na Koroškem Celovec, Gasometergasse 10

Slovenska prosvetna zveza

Vabilo na

koncert

PEVSKEGA ZBORA „FRANCE PREŠEREN“
IZ KRANJA

v nedeljo, dne 30. avgusta 1959

ob 11.30 uri v Železni Kapli v kinodvorani
ob 20.00 uri v Zmotičah pri Prangarju.

Sodelujejo:

ženski pevski zbor

moški pevski zbor

mešani pevski zbor

Zborovodja: Peter Lipar

Ne zamudimo izredne prilike in pri-sluhnimo najboljšemu amaterskemu pevskemu zboru, ko bo gostoval na Koroškem.

in samozavestno veličastno izpoved „Slo-venec sem...“, ki je napravila na vse poslušalce silen vtis.

Pa godba železarjev iz Raven! Poslušalci so vseprek zagotavljali, da kaj takega v Pliberku še niso slišali. Vsak komad je vžigal do prekipevajočega navdušenja. Godba je kratko in malo odlična in na vrhuncu koncertne zmogljivosti. Kapelnik Joško Herman ni le odličen dirigent, temveč tudi izboren harmonizator in prireditelj koroških narodnih pesmi za godbo na pihala, kar smo z navdušenjem poslušali v venčku koroških narodnih. Tudi starostni sestav godbe je zanimiv. Od dvanajstletnega do zrelostne dobe je vse enotno in harmonično povezano.

Vsi poslušalci so srčno hvaležni pevskega zborom in zborovodji ter godbenikom in kapelniku za dovršeni izredno lepi nevsakdanji umetniški užitek.

Uspela proslava 50-letnice SPD „Edinost“ v Pliberku naj nam bo spomin in pobuda, da krenemo v novo polstoletje prav tako požrtvovalnega in uspešnega vsestranskega

Hotel „Korotan“ v Sekiri

vabi na

Ciganski tabor

ki bo danes ob 20.30 uri.

prosvetnega dela v naši okolici, hkrati pa, da doprinašamo še dalje svoj delež k lepemu sožitju med slovensko in nemško govorečim prebivalstvom na osnovi neokrnjene enakopravnosti ter pričakujemo enako dobro valjo tudi na drugi strani. Kulturni ljudje se ne morejo med seboj mrziti, temveč ceniti in spoštovati, ker le tedaj bo lepo v naši skupni domovini.

KOLEDAR

Petek, 28. avgust: Avguštin
Sobota, 29. avgust: O. J. K.
Nedelja, 30. avgust: Roza
Ponedeljek, 31. avgust: Rajmund
Torek, 1. september: Egidi
Sreda, 2. september: Stefan
Četrtek, 3. september: Doroteja

Medtem ko se po vsem svetu uveljavlja obsojanje rasno diskriminacijskih metod, iz- vaja vlada Južnoafriške unije program ras- ne „klasifikacije“, ki bo med 14.500.000 prebivalci Unije „dokončno“ naredila razli- ke in določila vsakemu rasno pripadnost. In človek, ki bo zdaj tako označen, je po tem programu obsojen, da morajo on in njegovi potomci živeti v njemu določenem rasnem območju. Kajti rase bodo od zdaj še strože ločene med seboj...

STRAH

Belci v Južnoafriški uniji so prepričani, da se morajo zdaj zaradi številčne manjši- ne v razmerju en belec na štiri črnce bo- riti za svoja življenja. Manjšina treh mili- jonov, ki živijo med 9.600.000 črnimi pre- bivalci, 450.000 Azijci in 1.400.000 mešan- ci (ki so vsi po brezpravnosti izenačeni s črn- ci), trepeče v strahu, da bi jih obkroža- joča večina politično, kulturno in v vseh ostalih stvareh preplavila, kakor hitro bi dali nebelemu prebivalstvu kakršnakoli ena- kopravnostna odstopanja.

ZLATO MESTO

V Johannesburgu nimajo samo ločenih avtobusov, tramvajev, restavracij, kinema- lografov in bolnišnic za belce in črnce — večina javnih stavb ima celo ločene vhode in ločena dvigala! Južnoafriška morskina in seveda tudi ostala kopališča imajo 400 me- trov široke vmesne prostore med kopalci raznih ras. Seveda niso nikoli pomislili na skupne šole in podobno! Le en sam kraj je, kjer so enako dobrodošli belci in črnci — blagajne v trgovinah.

Johannesburg je tisto mesto, kjer so ras- ni problemi najbolj jasno izraženi. To je „zlato mesto“ — ki naglo bogati in raste in z magično močjo privlači vedno no- vo prebivalstvo, posebno črnce. Zdaj je v tem mestu že 550.000 črncev v primerjavi s 400.000 belci in pripadniki drugih ras.

Za črnce postavljajo zunaj Johannes- burga posebna naselja, toda gradnja hiš seveda ne zadostuje in zato rastejo iz tal vedno nova naselja barak. Pomanjkanje izobrazbe, odpor belih delavskih sindika- tov (črnci se z njimi ne smejo združevati) in vladna politika prisiljujejo črnce, da se zaposlujejo samo na najslabše plačanih de- lavskih mestih. Povsod pa črncem avtomatič- no dobi nižjo plačo kot belec. Tako ima 87 odstotkov vseh črnskih družin dohodek izpad „najosnovnejšega minimuma“.

Zato tudi ni čudno, da v teh predelih revažev in brezpravnežev narašča kriminal in dosaga največji odstotek na svetu. Veli- ke, dobro organizirane bande zločincev vladajo z revolverji in noži v teh predelih. Ob tistih večerih, ko dobivajo zaposleni svoje plače, hodijo mladi zločinci po uli- cah črnških predelov in ropajo ljudi — s klubom za „darove“ v eni roki in odpr- tim nožem v drugi. Kriminalnost je tako na- rasla, da je vlada morala celo prekršiti eno svojih osnovnih načel: začela je izda-

Dežela brez lastne barve: Južnoafriška unija

STRAH IN NASILJE

jati svojim črnskim policajem, kljub njihovi črni koži, strelno orožje — in še tako oboroženi policisti se smejo pokazati, za- radi lastne varnosti, le v skupinah po tri ali štiri.

Seveda tudi belci ne štedijo pri teh zloči- nih. Ropi sredi belega dneva, poboji in umo- ri so na dnevnem redu — in tako ima zdaj v Johannesburgu čez 100.000 belcev strelno orožje ves čas pri sebi, kar pomeni, da ima vsak četrti belec — vključno dojenčke in ženske in starce — pri sebi revolver!

IZKAZNICE

„Hujše kakor gangsterji in roparji pa tišči črnsko prebivalstvo zakon o osebnih izkaznicah“ — je izjavil neki črnški učitelj. Belci pravijo, da je zakon o osebnih izkaz- nicah potreben, če naj obvarujejo mesta

delo od treh do šestih mesecev na farmi kakšnega belca. O teh „pogodbah“ ne vo- dajo nobenih evidenc — in tako mnogi „prestopniki“ izginejo ter nato njihove dru- žine sploh ne morejo najti sledu za njimi!

Tak prestopnik je plačan za svoje delo silno nizko — da pogosto s tem, ker od- plača delodajalcu stroške prevoza od po- licije na farmo, tudi potem, ko odsluži po- godbeni rok, še vedno on dolguje lastniku farme večje zneske in mora podpisati no- vo pogodbo.

Razen tega načina najemanja delovne sile poznajo beli farmerji še en način „pri- bavljanja“ delavcev. To je sistem „zapor- niških farm“. Skupine farmerjev namreč po- stavijo v svojem predelu primitivno kazni- nico, katero vlada napolni s kaznjenci — te pa nato „posoja“ farmerjem za delo.

ZA BELO KOŽO

Posebno skrb posveča vlada tudi one- mogočanju nastajanja novih mešancev. Z zakonom o javni nemoralnosti grozijo vsake- mu belcu, ki bi se spustil v spolne odno- se z drugobarvnim prebivalcem, kazen do 7 let ječe. Še hujše kazni čakajo pri tak- šnem prestopku seveda črnega partnerja, razen tega pa je črncem lahko obsojen tudi na bičanje.

Bičanje v Južni Afriki ni lahka kazen. Delinkventa pri tem pokrijejo z rjuho, pri- vežejo s težkimi verigami okrog bokov in kjer udari bič, počí koža. Če je delinkvent v zaporu, ga po takšni kazni odpeljejo v jetniško bolnišnico, če pa je „svoboden“, si mora sam poskrbeti zdravniško pomoč...

Eden visokih uradnikov je opravičil te ukrepe z besedami: „Vse izvira iz enega hotenja. Ohraniti hočemo belo kožo!“

Pri določevanju, kdo je belec in kdo je temnopolt, odločajo razne okoliščine, kot so poreklo, zunanosti, razni znaki — in dobra volja komisije. Tako se je zgodilo, da so nekateri, pri katerih je bilo znano, da niso beli po poreklu, dobili legitimaci- jo kot belci (teh je bilo zelo malo!), drugje pa so n. pr. enemu bratu priznali belo ko- žo, drugega pa obsodili kot temnopoltega — in on in njegovi potomci so s tem obso- jeni, da živijo ločeno v črnških naseljih, da ne smejo obiskovati belih šol, da mo- rajo delati na slabše plačanih delih, da se ne morejo izučiti vseh poklicev, da se ne smejo nikoli ženiti z belimi ljudmi in se omejevati pri vsem le na črnske avtobuse, restavracije, vhode in ostale omejitve, ki veljajo za črnce!

*

Tako skuša postaviti južnoafriška vlada dva svetova — enega lepšega, boljšega za manjšino belih priseljencev in drugega, slabšega, za večino s silo zatiranega in za- postavljenega domačega prebivalstva, pri čemer bi naj večina delala za manjšino, da bi ti lahko bolje živeli...

„Zlato mesto“ Johannesburg je z gozdom nebotičnikov verjen posnatek New Yorka. Razlika je le v tem, da leži glavno mesto Južne Afrike na robu pragozda.

pred navalom nedobrodošlih elementov, ki bi samo še povečali odstotek zločinov in ostale socialne probleme. Ta zakon nam- reč zahteva, da mora vsakdo imeti pri se- bi osebno izkaznico, v kateri mora za črnci biti še vpisano posebno dovoljenje za bivanje oziroma delo v naselbinah belih — t. j. v mestih. Ponoči potrebujejo še po- sebno dovoljenje. Ta dovoljenja je treba vsak mesec obnoviti. Če dobi policija kak- šnega črnci brez osebne legitimacije ozi- roma dovoljenja, ga zapre — pri tem pa uprizarjajo racije z legitimiranjem redno skoro vsak dan. Kazen, ki jo mora plačati črncem, ki ga dobijo brez legitimacije ali do- voljenja, predstavlja približno pol njego- vega mesečnega zaslužka — ali pa dobi dva tedna ječe.

Toda mnogi teh aretirancev se sploh ni- koli ne pojavijo pred sodnikom. Na poli- ciji jim namreč predlagajo, da jih ne bo- do kaznovali, če podpišejo pogodbo za

Ko so ta sistem javno kritizirali, so uradno odgovorili, da ta način ne samo da olaj- šuje davkoplačevalcem bremena za vzdr- ževanje kaznjencev, temveč tudi omogoča kaznjencem primerno zaposlitev...

Vse te rasnodiskriminacijske ukrepe juž- noafriške vlade pa presega po krutosti za- kon o skupnih naseljih. Do konca tega leta namerava vlada odrediti področja za na- seljevanje posameznim rasam na teritoriju. Čez 80 odstotkov vsega prebivalstva za- jema ta zakon in jim določa, kam se mo- rajo preseliti. Ta preseljevanja so se že začela in ko bodo končana, se bo mnogo sto tisoč črnih Afričanov moralo po nalo- gu vlade preseliti tja, kamor jim bodo do- ločili. Pod prvi udar je prišlo kakšnih 50.000 črncev in mešancev iz mestnega predela Sophiatown — črnškega predmestja Johan- nesburga — ki so jih preselili na novo pod- ročje izven mesta. Nič manj krut ni bil na- čin, kako so to opravili: 2000 policistov in

Kje ste, Lamutovi?

47 Anton Ingolič

„Ne vem, zakaj bi hodil domov?“ se je oglašil oče. „Tu nam ni sile, ne tebi, Roza, ne meni, nikomur. Vem,“ se je zarežal, „ra- da bi me spravila na Strmec, da bi tam pasel tvojo kravo, na Strmec, kjer ni krčme, kjer ni drugega kot puščoba. Ne, ne, do- klar bom migal s temle mezinem, ne grem od tod. Tu sem še človek, kaj bi pa bil do- ma?“

„Tudi jaz ne grem,“ se je oglašil še Pep- ček, „v šoli mi ne gre več tako slabo, pri vožnjah zmeraj kaj dobim, kak frank, kos kruha, čokolado, bonbone. Kaj bom dobil doma?“

„Tako,“ je zaklicala mati razočarana, „tako? Nočete domov. Dobro,“ je kriknila z zadržanim jokom, „dobro, pa pojdem sa- ma, pojdeva midva z Mihcem! Ostanite, kar ostanite! Sem radovedna, kako boste živeli, kako boste živeli brez mene.“ Vzela je v naročje Mihca, ki so mu izza poletja lica nekoliko pordela, čeprav je bil še ved- no droban. „Kajne, Mihce,“ je rekla skozi jok, „midva bova šla domov!“

Mihce, ki ni vedel, čemu najprej takšna svečanost, potem takšno razburjenje, je ste- gnil ročice proti zaboju pod seboj in za- prosil: „Mati, hruško, hruško!“

Dal sem mu hruško, da ne bi zajokal. Ve- del sem, da je mati izgubila bitko, zaslužil celo, da jo je izgubila za vedno. Bridko mi je bilo, toda ni ti besede ji nisem mogel reči v tolažbo. Molče sem gledal, kako je spustila Mihca na tla in pobegnila iz ku- hinje.

Prihodnjo zimo je decembrskega dne za- čel naletavati sneg. Sprva se je kar sproti topil, polagoma pa se je tu in tam le po- kazala raztrgana krpa beline. Otroci spo- daj na križišču so bili čedalje bolj glasni in živahni. S premrzlimi rokami so lovili sne- žinke in jih grabili s tal. Sneg, Schnee, nei- ge! V vseh jezikih so peli hvalnico zimi. Še jaz se nisem mogel takoj odtrgati od okna. Naj zapade, tako visoko naj zapa- de, da se najvišje hiše ne bodo videle iz njega, še oba črna dimnika ne! Potem bo- do morda le prišli pome. „He, Lamut, la- pato v roke!“ „Kako? Imate delo?“ „Seve- da ga imamo.“ „Kakšno?“ „Vzemi lopato in napravi rov dol do postaje. Vrtnega svedra ne bo treba, lopata ti zadošča. Brž, brž!“ In zaslužek, kakšen bo zaslužek?“ „Glej ga, gospoda, že tri mesece je brez dela, a najprej vpraša po denarju. Pokaži, kaj zmoreš, potem ti bomo šele odmerili zaslužek!“ „Če je tako, si sami kopljite rov,

meni ni potreben. Toplo sobo imam, raz- gleda še kar dovolj, mati pa mi daje hra- no, kot v tistih časih, ko sem bil še na Strmcu!“

„Marko, kam si se zagledal?“ Odtrgal sem se od snega.

„Amon, ne vidiš, da sneži?“

„Kaj sneg! Našel bi rad melodijo za to- le pesem. Pevci hočejo vedno kaj novega.“ Vendar se je ozrl proti oknu. „Sneg, glej, sneg! Lani ga ni bilo,“ se je še on razve- selil in prišel k oknu. „Sneži, kot je snežilo v časih pri nas.“

Naslonil se je na okenski podboj in začel polglasno mrmrati pesem, ki jo je zložil že pred dnevi.

Kaj boš prinesla nam, zima?
Dolge noči brez pokoja,
dneve brez sonca in dela,
počitek prisiljen,
skrb in nadloge.

Ko je nekaj časa gledal skozi okno, je nadaljeval:

Sneg bo zapadel nocoj,
mesta in hiše zamedel,
ceste in trge pokril.
Zamedel bo tudi skrb
in skrajšal nam dolge noči?

Nenadoma se je zavrtel na peti in od- hitel k mizi sredi sobe.

„Že imam!“ Hlastno je začel metati note na papir, po katerem je že ves popoldan delal svoje čirečare.

Vedel sem, da ga ob takih prilikah ne smem motiti. Stopil sem dol k materi.

„Si videl, Marko? Sneg, pravi sneg!“

Igralo ji je v očeh, nič manj živo kot Mi- hcu, ki je slonel na oknu in široko odprtih oči strmел v ples belih snežink.

„Če bo pritisnil mraz, bo večje povpra- ševanje po premoči, morali vas bodo vzeti nazaj.“

„Kaj povpraševanje!“ sem se posmešnil. „Ljudje nimajo denarja. Ne vidite, da je povsod zastoj? Skladišča so polna, a trgovci postavljajo pred trgovinami, obrtniki pred delavnicami, v rudnikih zapirajo rove.“

„Ljudi pa je, kot si mi zadnjič pravil, vedno več, potrebni so obleke, morajo jesti in piti.“

„Seveda morajo, toda vedno manj je ta- kih, ki se lahko najede do sitega in se oskrbijo z vsem, kar jim je potrebno. Na drugi strani pa so ljudje, ki imajo vsega preveč, ki se kopajo v bogastvu in razkošju in ne vedo kam z denarjem.“

„Vidim, vidim.“

„Če bi šli drugam, v večje mesto, v Metz, Strasbourg, bi videli še več bogastva in še več revščine. Največ lega pa je, kot pra- vijo, v Parizu. Po pet, šest ljudi stanuje v palači, kjer bi našlo streho več sto ljudi,

Smo tudi mi pripravljeni?

Ne dolgo, pa bodo po Evropi začele padati meje med posameznimi državami, počasi bodo odpravljene carinske pregrade in dobro bo uspeval le tisti, ki bo pripravljen na novi čas.

Ni to prva velika sprememba v zadnjih stoletjih. V srednjem veku je bil čas, ko so na Koroškem gladovali tudi kmetje. Prehuda suša jim je vzela živino in druge pridelke, v kolikor jih niso morali dati grajski gospodi. Ker pa vse to graščakom ni zadostovalo, so morali iz drugih krajev uvažati koruzo in rž. Toda takrat še ni bilo železnic niti avtomobilov, pa tudi ladje so bile počasne kakor pešci. Dolgo je trajalo, preden je država kaj naročila, in še dalj, preden je bilo blago prepeljana od morja do potrošnikov.

Takrat je tudi kmet moral marsikateri kos s pridnostjo pridobljene zemlje zamenjati za hleb kruha. Toda kmetije ni zapustil, da bi šel na delo v mesto in zemlja je poplačala njegovo zvestobo: spet je rodila obilen sad in naši predniki so vzdržali ter obvarovali rodno grudo naslednjim rodovom.

Potem je prišla nova ogromna sprememba. Najprej so bili angleški tkalci, vajeni in izučeni za ročno delo, ki so se spoznali s stroji, kateri nadomestijo polovico delovnih rok. Svet je zajela prava revolucija in mu prinesla spremembo za spremembo, ki je bila ena neverjetnejša od druge. Tudi naši predniki so doživljali in se razvijali ob teh spremembah, toda zaupanja v svoje delo in zvestobe do zemlje nikdar niso zgubili.

Drugače je postalo zdaj na svetu. Zbližali so se že vsi deli sveta in srečujejo se ljudje in narodi vseh vrst in vseh barv. Danes se zblizujejo tudi države, v katerih so različni režimi in cveti medsebojna izmenjava izkušenj in dobrin. To zdaj ni več težko, ko so se prometna sredstva za prevažanje ljudi in tovarov tako izpopolnila, da dosežemo oddaljene dele sveta hitreje, kot je nekdaj trajala vožnja s kočijo od mesta do mesta.

Drugi časi, druge potrebe.

Vidi pa se bolj kot kdaj koli, da bo uspešno obstojal le tisti, katerega pridelki bodo večji in boljši. Zato tudi stremijo po vsestranski povezavi in sodelovanju, kajti delo v skupnosti je lažje in donosnejše. Tudi naš koroški kmet v svojih mukah in skrbih ne bo mogel ostati navezan le sam nase, marveč bo moral iskati pot do zblizanja z vsemi tistimi, ki imajo njemu enake težave, s sosedi na vasi in v zadrugi skupnosti. Ali naj v tem splošnem razvoju zaostaja samo naš slovenski kmet na Koroškem, ali naj polagoma zgubi še svojo zemljo, ki je njegova že dolgih tisoč let?

To usodno vprašanje si mora v prvi vrsti zastaviti naša kmečka mladina, ki dnevno vidi, kako se morajo starejši mučiti, da ostanejo gospodarji na svoji zemlji, pa kljub temu raje obvladajo vse težkoče, kakor da bi zemljo zapustili, da bi prešla v tuje roke. Mladina starejše morda tudi kritizira, zakaj se ne okoristi za mehanizacijo, misleč, da je s kmetijskimi stroji že vse opravljeno. Toda to ne drži, zlasti ne za vsake razmere.

Kako poteka proces kisanja krme

Za zimsko dobo pripravljamo krmo s sušenjem in s siliranjem. Na oba načina pripravljamo krmo v tako stanje, da se ne kvari pri vskladičenju na daljšo dobo. Pri senu dosežemo to s sušenjem. Ko se rastline sušijo, odmro njihove celice, ko se množina vode v njih zmanjša na kakih 38 %. Pri nadaljnjem sušenju moramo iz rastlin odstraniti toliko vlage, da je ni dovolj niti za življenje bakterij in plesni. Seno, ki ima okrog 20 % vlage, že lahko vskladiščimo. Na skednju pa se osuši še bolj, tako da ima okrog 14 % vlage. Čim prej se rastline posušijo v seno, tem manjše so pri sušenju izgube hranilnih snovi.

Pri kisanju krme je drugače. V silos spravljamo še žive, sveže ali lahko ovenele rastline, ki še dihanje. Za dihanje potrebujejo rastline kisik. Izločajo pa ogljikov dvokis, ki nastane pri izgorevanju sladkorja v rastlinskih celicah. Ko pokošene rastline dihanje, trošijo hranilne snovi in izgubljajo krmilno vrednost. Pri tem se razvija in narašča tudi toplota. Zato se pokošena trava v kopici segreje. V silosu pa je treba dihanje rastlin in segrevanje čimprej zaustaviti. S temeljitim tlačanjem moramo iztisniti zrak, da z njim odtegnemo kisik. Dihanje rastlin preprečuje nato tudi ogljikov dvokis, ki ga rastline izdihavajo, s čimer se tudi pospeši odmiranje rastlinskih celic. Rastlinske celice se tako zadušijo. Poleg tega jih uničujejo tudi kisline, ki nastajajo pri vrenju, torej pri delovanju bakterij. Med temi organskimi kislinami je pomembna zlasti mlečna (Milchsäure), ki ustali stanje v silaži in jo ohranja, oziroma konzervira, da ostane sočna in zdrava dolgo dobo.

Za kisanje krme je torej najvažnejša mlečna kislina. V silaži se razvija zaradi delovanja bakterij mlečnokislega vrenja. Teh bakterij pride v silažo dovolj z rastlinami. Da se pa v silaži hitro razmnožujejo

in da proizvajajo mlečno kislino, jim moramo ustvariti ugodne pogoje. Bakterije mlečnokislega vrenja se najbolj razvijajo pri pomanjkanju in odsotnosti kisika. Zato je tako važno, da pri siliranju iz silaže čimprej in čimbolj iztisnemo zrak, silos pa hitro napolnimo in ga takoj neprodušno zapremo. Te bakterije se hranijo z ogljikovimi hidrati, s sladkorjem in škrobom, ki jih presnavljajo v mlečno kislino. Beljakovin potrebujejo prav malo. Zato je bistvenega pomena za siliranje, da rastline vsebujejo primerno količino sladkorja. Rastline, ki imajo dovolj sladkorja, se lahko okisajo, z beljakovinami bogate rastline, ki imajo malo sladkorja, pa težje. Za pravilno okisanje moramo takim rastlinam navadno dodati rastline, bogatejše na sladkorju, ali kako drugo primerno krmilo.

Bakterije mlečnokislega vrenja so odporne proti večji kislosti in se razvijajo dalje v zakisani silaži. Odmrejo šele, ko je v silaži 3 do 4 % mlečne kisline. Pri taki kislosti pa ostane krma brez živih klic in se ohrani dolgo dobo.

Bakterije mlečnokislega vrenja pa so različne. Razlikujemo dve vrsti, ene povzročajo toplo vrenje, druge pa hladno. V procesu siliranja moramo ustvariti pogoje za hladno mlečnokislo vrenje. To se razvija najbolje pri toploti 20 do 35° C. Toda toplota nad 30° C je ugodna tudi za delovanje bakterij maslenokislega vrenja (buttersäure Gärung), ki so za kakovost silaže škodljive. Najbolje je torej, da pri kisanju toplota ne preseže 25° C. Tako dobimo najbolj zaželeno hladno mlečnokislo vrenje in prvovrstno silažo s prav neznatno izgubo hranilnih snovi. Zato je treba v silaži čim hitreje in čimbolj iztisniti zrak. Če v silažni masi ni prostega kisika, ne nastane večja toplota. Osnovno pravilo za siliranje krme zahteva torej, da ustvarimo pogoje za hladno mlečnokislo vrenje.

Pravilnemu kisanju krme najbolj škodujejo bakterije, ki povzročajo maslenokislo vrenje in ustvarijo s tem pogoje za gnitje silaže. V silos pridejo s krmo, zlasti če je blatna. Zato je zelo važno, da spravljamo v silos čisto krmo, brez drobcev prsti. Te bakterije so nevarne za silažo, ker uspevajo tudi brez zraka. Prenesejo precejšnjo kislost, vendar ne tolikšno kakor mlečnokisla bakterije. Ugodno se razvijajo pri toploti 30 do 40° C. Razkrajajo beljakovine in s tem lahko povzročijo gnitje. Zato taka silaža smrdi in postane lahko neuporabna.

V silaži je vedno tudi nekaj očetne kisline (Essigsäure), ki nastaja od raznih bakterij. Majhne količine očetne kisline so zaželene, ker silaži izboljšajo okus. Če je pa očetne kisline več kot četrtno mlečne, ima

silaža preveč oster vonj in okus, kar ni zaželeno. Bakterije, ki stvarjajo očetno kislino, trošijo sladkor in s tem jemljejo hrano za mlečnokislo vrenje. To je važno zlasti za rastline, ki so revne na sladkorju. Razmnoževanje bakterij očetnokislega vrenja preprečimo s hitrim razvojem mlečne kisline ali dodatkom drugih kislin.

Za siliranje so škodljive tudi plesni. V silos jih zanesemo z drobci prsti in s plesnivimi deli rastlin. Večkrat pa se razvijejo v silosu, če je dalj časa prazen. Plesni so škodljive, ker zmanjšujejo kislost in se silaža zaradi tega lahko kvari. Razkrajajo tudi beljakovine. Ker plesni potrebujejo za življenje kisik, njih delovanje lahko preprečimo, če iz silaže temeljito iztisnemo zrak.

Vesti od drugod

Silos za 1200 vagonov žita gradijo v Vranjicu pri Splitu. Gradnja bo zaključena še letos. Ob silosu gradijo tudi strojnico, ki bo imela obrate za čiščenje pšenice in koruze ter prostor za sortiranje, tehtanje in druge manipulacije.

Odlična sadna letina v Metohiji kaže, da bo letošnji pridelek jabolk, sliv, orehov in drugega sadja rekorden. Pridelali bodo več kot 2500 vagonov jabolk, 315 vagonov sliv in okoli 500 vagonov orehov. Tudi vinska trta je lepo obrodila, saj pričakujejo samo v prizrenskem Vinogorju več kot 2500 vagonov grozdja. Večje količine sadja iz Metohije bodo tudi izvozili.

Hladilnice za sadje in povrtnino gradijo po raznih krajih Jugoslavije. Trenutno so v Srbiji v gradnji hladilnica v Vršču, katere zmogljivost bo znašala 90 vagonov raznega sadja in povrtnine, nadalje hladilnica z zmogljivostjo 35 vagonov v Leskovcu in v Prištini dve skladišči z zmogljivostjo po 30 vagonov.

Naraščajoča proizvodnja mleka v Jugoslaviji vedno bolj zahteva tudi izgradnjo predelovalne industrije, katere zmogljivost trenutno znaša le 1.200.000 litrov mleka dnevno ali 360.000 ton v letu. Donos mleka pa bo letos znašal okoli 3 milijone ton in se bo v naslednjih dveh letih povečal celo na približno 3.700.000 ton. Zato vlagajo zdaj precejšnja investicijska sredstva ravno v industrijske naprave za predelavo mleka in bo Jugoslavija v nekaj letih lahko postala pomemben izvoznik mlečnih izdelkov.

številne družine, tudi z otroki, pa spe pod mostovi."

"Tudi pozimi?" se je zgrozila mati.

"Tudi pozimi!"

"Pod nami je premoga, da bi se lahko vsi greli, pa so odpustili tri sto rudarjev. Je to pravično? Pri nas se to ne bi zgodilo."

"Res?" sem se moral zasmejati. "Je bilo pravično, da so kmetje na Strmcu in Motniku že od nekdaj tako slabo plačevali Lamute, da so stradali v svoji kočiji? Je bilo pravično, da so naju z očetom vrgli iz jame in se moramo vsi skupaj polepati po svetlu? Je pravično, da... Eh, mati, krivic ni ne konca ne kraja, tu in pri nas doma!"

"Zakaj nismo ostali na Strmcu!" je zavzdihnila mati, kakor da ni slišala mojih besed. "Z očetom bi hodila v jamo, če vaju kmečko delo res ne veseli. Ko bi bil čas, bi se Štefka omožila h kakemu sosedu. Kravo bi imeli, redili dva prašiča, enega bi zaklali pred božičem, drugega o pustu, kurili bi v krušno peč in v topli sobi luščili fižol, robkali kuruzo in se pogovarjali dolgo v noč. Ven na mraz bi hodili samo toliko, da se ne bi poledenili. Le v nedeljo bi šli v Podlog, k maši, vidva z očetom bi po maši zavila k Raku, včasih bi vzela s seboj še mene. Snega bi bilo čez kolena, morali bi ga stresati z dreves, da se ne bi polomile veje. Nič zato, če bi škripalo pod nogami, hujša je zima, boljša je letina. Povej, Marko, ne bi bilo lepše, kot je tu!"

Nisem odgovoril.

Četrty mesec je tek, kar so me s prvo skupino postavili na cesto; k temu mi je seveda največ pripomogel Českoslovakija. Ni izvolal, da zahajam na tajne sestanke, videl pa me je večkrat v Gaspardovi družbi. Že to je bilo dovolj poleg mojega dela v "Savi". Pomladi me je ustavil na poti h Gaspardu. "H gospodu Gaspardu, kajne?" me je vprašal naravnost. "Je mar prepovedano?" sem ga zavrnil. "Ni, ni že," je odgovoril, "ampak tam zrak ni čist, že nekaj časa ne. Povedal sem vam že, da ne pozabite, kdo ste od kod ste in čigav kruh jeste. Francija vam bo dajala kruh samo tako dolgo, dokler ste nam potrebni, koristni. Zapomnite si to, in tudi to, da ni moja dolžnost, da bi vas opominjal." Morda je imel vmes tudi Pirš svoje prste, čeprav zadnje leto med nami ni bilo več takšnega trenja kot prej. Imeli smo dve družbi, tudi dve gostilni, ločili smo se v dve skupini in se bolj kot drug proti drugemu borili za tiste, ki niso bili ne tu ne tam. Vsem je bilo znano, da so "triglavci" katoliški pohlevni možje, "savci" pa bolj ali manj rdeči, in jaz sem bil že v tretje izvoljen za tajnika.

Čez mesec dni sem moral iz samskega doma. Ker je bila naša gornja sobica, odkar se je Štefka sredi pomladi omožila, prazna, sem se preselil domov. Z menoj je šel tudi Amon, ki bi se tako moral odseliti, saj so tudi zidarji opravili svoje delo: dokončali so zadnje tri inženirske vile. Pohajal sem po koloniji in se pomenkoval s to-

variši, ki jih je zadela enaka usoda kot mene, in s tistimi, ki so imeli še delo, a so vsak dan trepetali zanj, posedal v sobici s časopisi in knjigami, včasih pomagal materi pri razvažanju, ki ga pa ni bilo več toliko kot prej. Nisem bil navajen brezdelja zato sem bil zlovoljen in vsega naveličan.

"Marko, kaj praviš, kako bi bilo doma?" je mati ponovila vprašanje, ker nisem takoj odgovoril.

"Dobro bi nam bilo," sem rekel, "dobro, če bi bilo tako, kot ste povedali. Pa sami veste, da v hlevu ne bi imeli krave, da..."

"Imeli bi jo," me je zavrnila mati, "imeli, če bi se bili vrnili konec lanskega leta ali vsaj pred letošnjo pomladjo."

"Kravo morda," sem dopustil, "a jaz ne bi imel dela, oče bi posedal spodaj v Podlogu in zapravljali vaš zadnji denar, Štefka, če bi jo bili prisilili, da bi bila šla, bi služila kje za dekle, prednja soba na Strmcu ne bi bila topla, zaman bi se tiščali k peči, in Mihec in Pepček bi od jutra do večera prosjčali za kruh, ki ga ne bi imeli dovolj. Hudo bi bilo, še huje kot tu."

"Tu se je hudo šele začelo. Štefko je odpeljal tisti gospodič, ki mu je malo mar za nas druge, ti si brez dela, kako je z očetom, sam veš, voženj pa je manj in manj. Na to, da bi si kaj prihranili, že dolgo ne moremo več misliti; kar smo imeli, pa je šlo. Zakaj nisem storila, kot sem rekla! Vze-

la bi bila Mihca, tudi Pepček bi bil moral z menoj. Če ne prej, zdaj bi vidva z očetom prišla za nami."

Utihihla je. Tudi jaz sem nemo strmel skozi okno na dvorišče, kjer je beli sneg legal na umazanijo. Vedel sem, kaj je poklilo mater: prihranki so šli, ni bilo več denarja za travnik in kravo, vrnitev na Strmec ni bila več mogoča. Kar je oče zvedel, da ima mati toliko denarja, je ni pustil v miru. Izvabljal ji je desetake in stotake za zdravnika, h kateremu ni hodil, za zdravila, ki si jih ni kupoval, pozneje pa brez prikrivanja zahteval denar za pijačo. Kar ji je ostalo, je odnesla Štefka; ni dala prej miru, dokler ji mati ni kupila bale kol kaki kmečki nevesti. Morda mati ne bi bila dajala denarja ne očetu in ne Štefki, da ni sprevidela, kako smo se odtrgali od Strmca in vsi po vrsti zavračali vrnitev. "Na, na," je vrgla očetu zadnje desetake pod noge, "na, zapravi jih, zapij, ko si zapravljal že ostalo, ko si zapravljal Strmec!"

Stresel sem z glavo. Naj sneži, naj še sneži, da bo hladna belina pokrila vsa umazanijo, ne samo tam na dvorišču, povsod, povsod!

"Vsaj sneg imamo," se je mati spet oglašila.

"Sneg, sneg!" sem zaklical in odhitel iz kuhinje.

(Se nadaljuje)

EVROPA PRED VIHARJEM

V teh dneh bo minilo dvajset let, odkar se je uradno začela druga svetovna vojna, ki je skoroda ves svet pahnila v krvavo ples. Toda priprave na ta spopad so se pričele že mnogo prej, pravzaprav že ob Hitlerjevem prihodu na oblast v Nemčiji leta 1933.

Dogodki, ki so privedli najprej do nacistične „zmage“ v Nemčiji in pozneje do izbruha druge svetovne vojne, so nam le še v bežnem spominu. Zato smo se odločili, da ob dvajsetletnici izbruha svetovne vojne začnemo v našem listu ponatiskovati knjigo „Evropa pred viharjem“, ki jo je v zbirki „Za zaprtimi vrati“ izdalo časopisno podjetje Večer v Mariboru. Knjiga obsega dva dela — Reichstag v plamenih (Milan Filipič) in Razmajani mejniki (Branko Ivnik) — in je v njej zajeto obdobje, ki je bilo za Evropo resnično obdobje pred viharjem; to so leta 1933 do 1939, ko so nacisti začeli pripravljati pohod, ki se je pozneje razbesnel v drugo svetovno vojno in v kateri je zagorel ves svet.

Nemčija je bila v tridesetih letih na razpotju. Razjedala jo je gospodarska kriza in politične razmere, ki so omogočile nacistom, da so se prebili skozi labirint politične plime

in oseke in ko so že nihali pred popolnim polomom, so se vendarle uspeli pritihočiti na oblast.

To je bilo obdobje, ko so se vrstili zadnji predsedniki vlad in kanclerji, dokler se ni zgodil „čudež“. Za zadnjega kanclerja „tretjega Reicha“ je bil imenovan avstrijski državljani, kaplar v Litztovem polku — Adolf Hitler. Führer je obračunal z vsemi političnimi nasprotniki in oklical sebe in nacistično stranko za edinega nosilca oblasti. Obracunjal je z meščanskimi strankami, s socialdemokratsko stranko in seveda najprej s komunistično partijo Nemčije.

Nacisti so potrebovali povod za to početje in so 28. februarja 1933 zažgali Reichstag ter obtožili požiga komuniste. Na zatožno klop v leipziški sodni palači so posadili najetega požigalca van der Lubbeja in komuniste Ernesta Torglerja in tri Bolgare: Dimitrova, Popova in Taneva.

Prvi del knjige, ki jo bomo objavili v nadaljevanjih, opisuje v reportažni obliki proces v Leipzigu, ki je pretresel ves tedanji svet in po zaslugi Georgija Dimitrova prikazal nacizem v resnični luči. Dimitrov je sredi nacistične Nemčije osmešil Göringa in Goebbelsa, osmešil sodišče in „iskanje“ požigalcev. Dimi-

trov je postal tedaj resnični heroj in ljubljenelec vseh antifašistov sveta. Njegov nastop na sodišču mora prevzeti slehernega bralca in vsak se mora vprašati, od kod taka prepričevalna moč in sila v človeku, kateremu grozi na razpravi s smrtjo policijski minister Göring s stisnjenimi pestmi in zariplega obraza.

Toda zgodovina „Tretjega Reicha“ teče pred očmi bralca po svoji usodni poti naprej. Povsod pogromi in pokolji. Hitlerju so bili napoti tudi lastni oddelki SA, ki so po prihodu nacizma na oblast uvideli — posebno njihovi voditelji — da so bili opeharjeni. Pod kolesje uničujočega nacističnega valjarja zaidejo tudi ti. In tako napoči 30. julij 1934, ko črni oddelki SS pobijejo svoje tekmece, oblečene v rjave srajce SA. Tako padejo vsi pomembnejši voditelji SA in na čelu njihov poveljnik Ernst Röhm, razen Georga Strassera edini nacistični veljak, ki je tikel Hitlerja ves čas njegove politične kariere.

In tako je Hitler pripravil vse potrebno za svoj veliki osvajalni načrt.

Drugi del knjige pa predstavlja dokumentarno reportažo o zakulisnih dogodkih, ki so neposredno sprožili drugo svetovno vojno. Reportaža obnavlja dogodke pred pričetkom

druge svetovne vojne, o katerih smo pred dvajsetimi leti brali le časopisna poročila in si pogosto o njih nismo mogli ustvariti prave slike, ker so si dogodki prenapro vrtili in nismo imeli vpogleda v zakulisno dejavnost nacističnih politikov. Šele po drugi svetovni vojni so našli zgodovinarji v arhivih podatke, ki so odkrili vse podrobnosti o Hitlerjevi peklenski diplomaciji.

Dokumentarna reportaža „Razmajani mejniki“ obravnava Hitlerjevo politiko do Avstrije, Češkoslovaške in Poljske, ki so bile prve žrtve nacistične agresije. Pred bralčevimi očmi bodo vstajali dogodki pred dvajsetimi leti v vsej svoji tragični resničnosti. Poročilo se bere kot neverjetna in napeta kriminalna zgodba. Avtor je uporabil vsa dosegljiva avtentična poročila in spomine, predvsem pa gradivo s procesa proti glavnim nacističnim vojnim zločincem v letih 1945 in 1946. Vsi razgovori v tej reportaži so resnični in jih je avtor objavil točno tako, kakor so zapisani v zgodovinskih dokumentih.

Cepprav je od nacistične vladavine v Nemčiji minilo že mnogo let in je ostala v spominu le starejši in deloma srednji generaciji, smo se odločili za ponatis knjige — kot spomin in opomin.

Reichstag v plamenih

Nemčija se zviija v strankarskih krčih — to so leta 1930 do 1932. Leta zmede. Leta temnih strasti. Odloča se usoda nemškega ljudstva, usoda, ki je Nemčijo v naslednjih desetih letih zrušila v prepad. To je usoda, ki bo priklicala doslej največjo in najbolj krvavo vojno nad človeštvo.

Hitler se prebija v ospredje. Nacizem začneja svoj pohod.

Reichstag — nemški parlament — bo pogoltnil plamen.

Reichstag v plamenih — to je pretresljiva zgodba Nemčije o prihodu nacistov na oblast in veličastna zgodba o zmagi Georgija Dimitrova na procesu v Leipzigu, kjer so ga sodili kot požigalca Reichstaga.

Pot navzdol

Nacistično stranko je v zadnjih letih pred prihodom na oblast vodila šestorica: Hitler, Röhm, Georg Strasser, Göring, Goebbels in Frick. Program, ki ga je začrtal Hitler v „Mein Kampf“, je bil le zato važen, da bi stranka dobila množično podporo. V resnici

so voditelji stremeli le za tem, da se polastijo oblasti, položajev in bogastva. Na kakršenkoli način! Stranka je bila pravzaprav zarota proti državi. To je marsikdo vedel, toda ni bilo ljudi, ki bi imeli dovolj volje in odločnosti, da bi to preprečili.

Hitler je v javnosti neprestano ponavljal, da se bori le v okviru zakonitosti. Cim bolj so se množili oboroženi izpadi SA in SS, tem bolj je hitel zatirjati: „Mi stojimo čvrsto kot stena na temeljih zakonitosti.“ To je bila njegova taktika.

Položaj v Nemčiji se vedno bolj slabša. Število nezaposlenih se je v marcu 1931 dvignilo na 4.750.000; iz nemških bank oteka kapital na veliko. Ena od treh največjih bank je morala zapreti vrata in ustaviti izplačila. Vlada je pohitela z akcijo. Začela je zviševati davke, znižala je plače in mezde, ustavila pomoč nezaposlenim. To so bili za ljudstvo težki udarci. Hitlerju ni bilo težko zvaliti vso krivdo na vladno politiko, posebno zaradi tega, ker je Nemčija morala še plačevati reparacije in je država zabredla v gospodarsko krizo delno tudi zaradi svoje nezdrave zunanje politike.

njem. Stranke centra so prešle v odločilno opozicijo. Nacionalisti niso bili zadovoljni. Nacisti so govorili nejasno o tem, da mu bodo pomagali. Toda noben nacist ni bil vključen v ministrski svet. Papen je sodil v višji sloj gospode — povezan z industrijskimi magnati — in zato ni niti v sanjah mogel računati na sodelovanje s socialdemokrati in komunisti.

Ves položaj je visel samo na dogovoru med Papenom in Hitlerjem, kajti ostale množične stranke so se borile proti vladi. Toda nastalo je vprašanje, pod kakšnimi pogoji. Na Hitlerjeve pogoje Papen ni pristal in je bil mnenja, da bodo nacisti sčasoma „ohladiili“ svoje zahteve in da se bo Hitler zadovoljil z manjšim zalogajem.

Papen je razpustil Reichstag 4. julija in napovedal nove volitve za 31. julij. Pričela je volilna borba. Oddelki SA so se znova pojavili na cestah. Berlinska policija je od 1. junija do 20. julija zabeležila 461 političnih spopadov, v katerih je bilo ubitih 82 in težko ranjenih 400 ljudi. „Rjave srajce“ so največkrat napadale komuniste. Papen je razpustil prusko vlado, da bi s tem pomiril nacistično razlago s tem: vlada ni nastopala dovolj odločno proti komunistom. Ta nedemokratični postopek le poveča naklonjenost volivcev do komunistične stranke, toda privede nove volivce tudi v nacistično stranko.

Nacisti so se zaleteli v volilno kampanjo z vso silo. Goebbels jadicuje 1. julija: „Ponovno neprestano v pokretu.“ Nacistični voditelji so ubrali novo pot: „Posel moramo opraviti stoječ, hodeč, vozeč in leteč. Najnужnejše konference opravljamo na stopniščih, v sobah, pred vrati ali na poti do postaje. Samo da ne bi ponoreli od tega. Človek potuje vzdolž in povprek Nemčije z vlakom, motorjem in avionom...“ tako opisuje to obdobje Goebbels v svojem dnevniku.

Hitler nastopi svoj tretji „polet nad Nemčijo“. V drugi polovici julija govori v petdesetih mestih. Množična zborovanja, demonstracije, parade SA, filmski žurnali, govori na gramofonskih ploščah! Nacistični propagandni vihar zajame vso Nemčijo.

Ko so 31. julija objavili rezultate, so nacisti zabeležili 13.745.000 glasov in 230 poslanskih mest v Reichstagu. To je dvakrat več kot na volitvah v septembru 1930. leta. Sedaj so bili najmočnejša stranka v Nemčiji. K njim so se priključili volivci srednjih slojev (Narodna stranka, demokrati in ekonomska stranka). K njim so pristopili nacionalisti in mladi brezposelni ljudje (krizali), ki so sedaj prvič volili. Tako so nacisti dobili 37,3 odstotkov vseh glasov. Kljub vsemu niso dobili večine, na katero so upali.

Hitler se je počutil močnega. Goebbels je v svojem dnevniku 8. avgusta zabeležil: „Ozračje je polno napovedovanja... Vsa stranka je pripravljena za prevzem oblasti. Pripadniki SA so zapustili dnevne posle, da bi se za to pripravili. Če bodo stvari dobro tekale, bo vse v redu. Če ne, bo to strahovit poraz.“ Dva dni kasneje zabeleži: „SA so pripravljani na alarm in so v pripravljenosti... Gosto so zbiti okrog Berlina; manever je izveden s presenetljivo natančnostjo in disciplino.“

Vzplamenele so ulične borbe, padajo strelji iz pušk in ročne bombe. Središče borb je Šlezija in Vzhodna Prusija. V šleski vasici Potempi pet nacistov zločinsko ubije komu-

nista rudarja Pitrsucha. Papenova vlada objavi 9. avgusta smrtno kazen za izzivalce spopadov, v katerih bo prišlo do ubojev. Nacisti ogorčeno protestirajo.

Papen in Schleicher sta se sestala s Hitlerjem 13. avgusta. Ponudila sta mu mesto podkanclerja in odbila njegovo zahtevo, da postane kancler. Hitler je odklonil Papenovo ponudbo in izgubil oblast nad seboj. Pričel je besneti. Kričal je, da mora dobiti vso oblast in nič manj. Govoril je besno o uničevanju marksizma, o bartolomejski noči, o treh dnevih svobode oddelkov SA na ulicah. Schleicher in Papen sta bila presenečena. Hitler je razkačen zapustil sestanek in se odpeljal v Goebbelsovo stanovanje.

Popoldne ob treh je poklical Hitlerja stari predsednik republike Hindenburg. Pričakal ga je stoječ in gladeč svojo palico. Bil je hladen. Hitler je dokazoval, da zahteva oblast na zakonit način. Starec ni popustil. Meisner, ki je bil pri tem razgovoru prisoten, je pred sodiščem v Nürnbergu 28. novembra 1945 izjavil, da je Hindenburg odgovoril, da ne more prevzeti take odgovornosti in predati oblast neki novi stranki, ki nima večine in ki je nestrpna, hrupna in nedisciplinirana. Starec je nekoliko vznemirjen opozoril na nedavne dogodke — na spopade nacistov s policijo, na nasilje nacistov nad ljudmi, ki drugače mislijo, na izpade proti Judom in na druga nezakonita dejanja. Dejal je, da je to dokaz, da so v nacistični stranki številni podivjani elementi. Svetoval je Hitlerju, naj podpre druge stranke in da bi nato sprejel njega in njegovo gibanje v koalicijsko vlado, ki bi jo sestavil po dogovoru, da pa ne more dati oblasti izključno njemu.

Hitler se ni uklonil in se je odločno uprl, da bi trgoval z voditelji drugih strank.

Vladno poročilo o tem sestanku je zalotilo nacistični propagandni aparat v spanju. Preden se je Goebbels znašel, je to poročilo obšlo že pol sveta in govorilo o Hitlerjevi zahtevi „za popolno kontrolo države“.

Hitlerjev ugled je tako padel; padel je celo v očeh lastne stranke. Politika zakonite poti do oblasti se ni posrečila. Nacisti, zlasti ljudje v SA, so sovražili tako politiko. Sedaj, ko je zakonitost privedla stranko do zapostavljanja in prezira, so postali še bolj nepokorni. To je Hitler spretno dojel. Ubijalci v Potempi so bili obsojeni na smrt. Hitler jim pošlje telegram:

„Moji tovariši! Pred to najpošastnejšo in krvavo obsodbo se počutim povezan z vami z brezmejno zvestobo. Od tega trenutka je vaša osvoboditev vprašanje časti. Borba proti vladi, ki to lahko dovoli, je naša dolžnost.“

Temu telegramu sledi proglas, v katerem Hitler ostro napada Papena, ki da je zavestno sprožil preganjanje proti „nacionalno razpoloženim“ elementom v Nemčiji: „Gospod Papen, sedaj razumem vašo krvavo „objektivnost“! Želim, da nacionalsocialistična Nemčija dobi svobodo in da bodo uničeni njeni marksistični razbijači in roparji.“ Obsojene je obiskal Röhm — šef SA oddelkov — in jim zatrdil, da obsodba ne bo izvršena. To ni bilo hvalisanje. Nekoliko dni za tem jim je vlada spremenila smrtno obsodbo v kazen doživljenjske ječe.

Hitler se še vedno ni odločil, da bi opustil politiko zakonitosti, čeprav je nacistični tisk besnel, čeprav je prešel v brezkompromisno opozicijo proti Papenovi vladi. Od oddelkov SA zahteva, naj se odrečejo vsaki misli na vstajo. Papen je mnenja, da se bo Hitler izčrpal in da ga bo zadržal na pragu oblasti. Kdo bo prej izgubil potrpljenje, kdo bo prej izgubil živce? To je vprašanje!

(Se nadaljuje)

Zadnje leto — 1932

Res, v Nemčiji ni bilo stranke niti ljudi, ki bi začeli ostro borbo proti zločinski nacistični stranki. Strankarske in osebne razprtije so v zadnjem letu 1932 to jasno pokazale. V teh kalnih vodah je imel Hitler dovolj priložnosti. V tem letu so se menjavali predsedniki in kanclerji drug za drugim.

Groener — predsednik vlade — odstopi 13. maja. Zakaj? Povest ni dolga. Oblasti so v zadnjih letih izsledile celo vrsto dokumentov nacistične stranke, ki so govorili o oboroženih pripravah za prevzem oblasti. Groenerju ni kazalo drugega, kot da pod pritiskom vlade Reicha ter bavarske vlade izda 14. aprila dekret, s katerim se razpuščajo oddelki SA in SS in vse njihove organizacije. Uredba je govorila:

„Te organizacije tvorijo zasebno vojsko, katere obtožni pomeni državo v državi in predstavlja stalni izvor nezadovoljstva civilnega prebivalstva... Le država ima izključno pravico, da vzdržuje organizirane sile. Toleriranje take strankarske organizacije... vodi neizbežno do spopada in do stanja, ki ga lahko imenujemo državljansko vojno.“

Röhm — poveljnik oddelkov SA — je že pomislil na upor. Njegove „rjave srajce“ (SA) so tedaj šteje 400.000 mož. Štiriokrat več kot armada, ki jo je Nemčiji dovoljeval Versailleski sporazum. Hitler je s svojo avtoriteto dosegel, da so se oddelki SA pokorili. Izginili so s paradi in ulic. Organizacija SS je ostala nedotaknjena.

V ozadju je rovaril Kurt von Schleicher. Groener je bil pomembna osebnost v politiki. Stari predsednik republike Hindenburg prav tako, toda mnenje generala von Schleicherja je bilo še bolj pomembno, kajti bil je poseben glasnik armade. Bil je eden izmed redkih oficirjev — sposoben generalštabni oficir, uglajen in ambiciozen — ki ga je bolj zanimala politika kot pa vojska. Hitro je napredoval. Groener ga je povzdignil v šefa odeska za vojsko in mornarico v svoji vladi. Kmalu je postal ena izmed najmočnejših osebnosti v Nemčiji. Poleg tega je bil osebni pri-

jatelj Oskarja von Hindenburga (sina starega predsednika republike — maršala Hindenburga) in je imel vedno svoboden dostop do predsednika republike. Le-ta je Schleicherja zelo upošteval.

Schleicher se tajno sporazumeva s šefom SA Röhmom in voditeljem berlinskih SA Helldorffom. Odšel je do Hitlerja in mu dejal, da se ne strinja s prepovedjo SA oddelkov. Nagovoril je starega Hindenburga, da je napisal žolčno pismo Groenerju, v katerem se pritožuje nad dejavnostjo socialdemokratov in zaključuje, da je bila prepoved SA enostranski akt. Groener je hotel v Reichstagu odgovoriti na te obtožbe, toda sprejelo ga je tuljenje in posovanje iz nacističnih klopi. (Bil je bolehen človek.) Ko je sedel, je k njemu pristopil Schleicher (Groener ga je imel rad kot lastnega sina) in mu blagohotno sporočil, da armada vanj nima več zaupanja. Naslednji dan — 12. maja — je nastala v Reichstagu taka zmešnjava, da je morala policija posredovati in izprazniti dvorano. Dan za tem je Groener odstopil.

Kancler Brüning je bil v težkem položaju. V Reichstagu mu ni uspelo vzpostaviti večine. Nemčije gospodarsko ni mogel dvigniti. Industrianci so ga napadali zaradi znižanja cen in socialnih ukrepov v prid delavstva. Veleposestnikom-junkerjem se je zameril, ker je dal predlog, da vlada prevzame zadolžena poslastva v Vzhodni Prusiji in da jih da kolonistom.

Svoj vpliv je zastavil spet Schleicher, ki je izjavil, da kanclerju vojska ne zaupa več. Predlagal je za novega kanclerja von Papena, katerega bodo podprli tudi nacisti. Spletke junckerjev in Schleicherja so obrodile. Devetindvajsetega maja je Vrhovno sodišče Reicha v Leipzigu razglasilo, da je bila prepoved SA oddelkov neosnovana. Naslednji dan je kancler Brüning odletel.

Usoda Nemčije drsi nezadržno v prepad. Novi kancler von Papen je bil le lutka v rokah generala von Schleicherja. Le manjšina je zadovoljna z njegovim imenova-

Kultura — most med narodi

Za zaključek letošnjih „Primorskih prireditiv“ so v Kopru priredili večer italijanskih popevk, na katerem so sodelovali najboljši italijanski pevci in ki sta ga skupno prenašali jugoslovanska ter italijanska televizija. Gostovanje italijanskih pevcev in sodelovanje jugoslovanskih in italijanskih ekip je velikega pomena še posebno v kraju, kjer živi poleg slovenskega ljudstva tudi italijanska manjšina, saj so medsebojni stiki in sodelovanje najboljši sredstvo za spoznavanje in razumevanje med pripadniki raznih narodov.

Ob priložnosti gostovanja italijanskih pevcev je priredil italijanski generalni konzul v Kopru dr. Guido Zecchin posebno tiskovno konferenco, pri kateri je zlasti naglasil važno vlogo, ki jo pri zbliževanju narodnih manjšin igra kulturno sodelovanje. Uvodoma je poudaril, da je ta prireditev velikega pomena za medsebojno spoznavanje

in zbližanje obeh sosednjih narodov. Naglasil je posebni položaj Trsta kot stikališča med dvema državama ter dvema narodoma in dejal, da Trst nima in ne sme imeti samo gospodarske funkcije, tembolj, ker živi na eni in drugi strani meje etnični manjšini, katerih pripadniki se morajo dobro poznati, da se lahko spoštujejo in postanejo dobri sosedi in prijatelji. Pri tem igra glavno vlogo kultura, zaradi tega ima Trst važno kulturno nalogo in bi moral biti posredovalec Italijanske kulture, most za kulturno sodelovanje in prijateljske odnose med obema narodoma.

Italijanski generalni konzul je izrekel jugoslovanskim oblastem priznanje za njihovo razumevanje in sodelovanje, s katerim je bilo omogočeno, da je prišlo tudi na kulturnem področju do sodelovanja in zbližanja med Slovenci in Italijani.

Umrli je dvorni svetnik Julius Heinzel

Pretekli teden je v starosti 78 let umrl dvorni svetnik Julius Heinzel. Rodom iz Sleziije je po visokošolskih študijah prišel kot gimnazijski profesor v Celovec ter se je na Koroškem za stalno nastanil. Bil je sposoben in razgledan pedagog. Po drugi svetovni vojni je postal nadzornik za srednje šole, v resnici pa je bil v prvih letih po vojni vodja vsega koroškega šolstva. Za obnovo šolstva si je v takratnih težavnih razmerah pridobil velike zasluge.

Kot ljubitelj kulturnih vrednot in odlični poznavalec lepe umetnosti je postal vodja kulturnega urada pri koroški deželni vladi. Na tem področju je s svojim obsežnim znanjem in bogatimi izkušnjami storil veliko koristnega ter pospeševal posredovanje kulturnega užitka ljudem, ki se trudijo v vsakdanjem skrbni in hlastanja polnem življenju.

Pokojni dvorni svetnik Heinzel je posedoval široko obzorje ter je pokazal mnogo smisla tudi za kulturne potrebe slovenske narodnostne skupine na Koroškem. Prvi je bil, ki je posredoval, da je koroška deželna vlada dovolila Slovenski prosvetni zvezi skromno subvencijo. Z razumevanjem se je prizadeval in pospeševal kulturno zamenjavo med Koroško in sosedno Slovenijo. Prav tako je za dobre medsebojne stike med Koroško in Jugoslavijo deloval kot predsednik Avstrijsko-jugoslovanske družbe.

Zaradi njegovega plemenitega človečanstva, prizadevanja za izravnavo medsebojnih nesoglasij, neutrudne delavnosti do zadnjih dni življenja je užival globoko spoštovanje in ugled pri vseh deželanih.

RADIO CELOVEC

Poročila dnevno: I. program: — 5.45, 6.45, 7.45, 12.30, 17.00, 20.00, 22.00. II. program: — 6.00, 7.00, 8.00, 13.00 17.00, 19.00, 22.00, 23.00.

Vsakodnevne oddaje: I. program: — 5.55 Oddaja za kmete — 6.00 Vedri zvoki — 7.00 Pisan spored za jutranjo uro — 7.55 Gospodarska poročila in delovni trg — 9.00 Pozdrav nate — 10.10 Gospodinjinski magazin — 11.00 Dobro razpoloženi ob enajstih — 12.03 Pestro mešano — 13.00 Opoldanski koncert.

Sobota, 29. avgust:

I. program: 5.50 Oddaja zbornice kmetijskih delavcev — 8.00 Fantje, bodite veseli — 8.45 Daljni pisni svet — 9.00 Od pesmi do pesmi, od srca do srca (slov.) — 13.00 Melodije Gerharda Winklerja — 14.00 Pozdrav nate — 15.00 Sedem dni Koroške — 15.20 Za zbiratelje znamk — 16.20 Mladinska oddaja — 17.10 Zabavna glasba — 18.15 Za delopust (slov.) — 19.00 Dober večer, dragi poslušalci — 19.30 Odmev časa — 20.15 Veseli večer — 21.30 Dovolite, moje ime Cox (kriminalna igra).

II. program: 6.10 Z glasbo v dan — 8.20 Prosim, prav prijazno — 9.15 Ti in žival — 10.00 Operni koncert — 10.45 Aktualna reportaža — 12.03 Za avtomobiliste — 13.30 Pet minut agrarne politike — 13.35 Solnografski slavnostni tedni 1959 — 14.45 Tehnični razgled — 15.00 Poletje, sonce in glasba — 17.40 Bodi pozdravljen, moja Avstrija — 19.15 Le en Pariz je — 20.00 Glasba v poletni noči.

Nedelja, 30. avgust:

I. program: 6.50 Naš domači vrt — 7.30 S pesmijo in glasbo pozdravljamo in vaščimo (slov.) — 8.05 Kmečka oddaja — 9.00 Jutranja melodija — 11.00 Glasbena nedeljska promenada — 11.30 Veselo petje, veselo igranje — 13.00 Operni koncert — 14.30 Pozdrav nate — 16.00 Otroški oder — 16.30 Skazi čas, skozi svet — 17.05 Plesna glasba — 19.00 Sport — 20.00 Solnografski slavnostni tedni 1959: 10. orkestralni koncert.

II. program: 6.10 Veselo melodije — 7.05 Glasba na pihala — 8.15 Lepo obnašanje in popevki — 10.05 Avstrija pozdravlja svoje goste — 11.00 Solnografski slavnostni tedni 1959: 5. malineja — 14.45 Poletje, sonce in glasba — 17.10 Gledališka oddaja — 18.00 Glasbeni pozdravi z znanimi melodijami — 19.10 Nežna glasba — 20.00 Veseloigra — 22.10 Pogled v svet.

Ponedeljek, 31. avgust:

I. program: 5.50 Sport — 6.10 Jutranja gimnastika — 8.00 Operni koncert — 9.00 Pozdrav nate — 14.00 Poročila in objave. Pregled sporeda. Visoko vrh planin stojim (slov.) — 15.30 Knjižni kotiček — 17.55 Za ženo in družino (slov.) — 18.20 Za vas? Za vsel — 18.55 Sport — 19.30 Odmev časa — 20.15 Zabavni koncert — 21.30 Nebeški vojni red — 22.10 Vsaka stvar ima dve strani.

II. program: 6.05 Sami premislite — 6.45 Mala melodija — 8.20 Prosim, prav prijazno — 8.30 Avstrija pozdravlja svoje goste — 9.45 Veseli zvoki — 10.00

Znana dela velikih mojstrov — 13.30 Za prijatelje oper — 14.40 Mednarodna radijska univerza — 15.00 Poletje, sonce in glasba — 16.00 Otroška ura — 17.10 Kulturne vesti — 17.15 Znanje za vse — 17.40 Goba in drevo — 18.00 Vesel delopust — 19.30 Solnografski slavnostni tedni 1959: 7. orkestralni koncert — 22.10 Pogled v svet.

Torek, 1. september:

I. program: 8.00 Ljudstvo muzicira — 8.45 Ven v svet — 14.00 Poročila, objave. Poje mešani zbor Gorjancev (slov.) — 14.30 Mladinski referat — 15.45 Obsajenec, povest — 16.00 Hammond-ritmi — 17.55 Mesec deželne politike — 18.20 Tisk in gospodarstvo — 19.00 Druga mama! — 19.30 Odmev časa — 20.15 Orkestralni koncert — 21.45 Zasedanje melodije — 22.10 Dunajske viže.

II. program: 6.05 Preden odidete — 7.10 Mali kalendarji — 8.20 Glasba na tekočem traku — 9.00 Dalina lepote, dalina nevarnosti — 10.00 Glasba Franza Liszta — 12.03 Za avtomobiliste — 13.30 Pomembni orkestri — 15.00 Poletje, sonce in glasba — 16.00 Zenska oddaja — 17.10 Kulturne vesti — 17.40 Za esperantiste — 17.50 Tukaj govori UNESCO — 18.00 Sama zate — 20.00 Vstopite, prosim — 22.10 Pogled v svet.

Sreda, 2. september:

I. program: 8.00 Da, to je moja melodija — 8.45 Iz ženskega sveta — 14.00 Poročila, objave. Za čebelarje. Kar želite, zaigramo (slov.) — 14.45 Srečanje prijateljev popevk — 16.30 Koncertna ura — 18.10 O tem se govori — 19.00 Od plošče do plošče — 19.30 Odmev časa — 20.15 Zivljenje polno glasbe: Josef Niessen — 21.00 Leteča preproga, običaji in ljudska glasba pri nas in drugod.

II. program: 6.10 Z glasbo v dan — 10.00 Znana dela velikih mojstrov — 12.03 Za avtomobiliste: Z glasbo na potovanju — 13.30 Za prijatelje oper — 14.15 Avstrijski komunisti — 14.40 Umetnost v puščavi — 15.00 Poletje, sonce in glasba — 16.00 Otroška ura — 16.30 Melodije Nica Dostala — 17.10 Kulturne vesti — 17.40 Ura pesmi — 18.00 Glasba za delopust — 19.30 Zamenjava, slušna igra — 21.30 Zveneči Dunaj — 22.20 Za ljubitelje jazza.

Četrtek, 3. september:

I. program: 6.00 Pestro pomešano — 8.00 Doneče platno — 8.45 Avstrija v inozemstvu — 13.00 Mladina igra — 13.25 Dunaj ostane Dunaj — 14.00 Poročila, objave. Okno v svet (slov.) — 15.30 Koroški avtorji: Nora Urban — 15.45 Darwinizem, njegova zgodovina in pomen — 16.30 Zmole sodobnikov — 17.55 Koroške kulturne vesti — 18.00 Ljudje, veseli morate biti — 18.30 Mladinska oddaja — 19.30 Odmev časa — 20.15 Lavska ura — 21.00 Zveneča alpska dežela — 22.10 Pestrí večerni zvoki.

II. program: 6.05 Preden odidete — 6.55 Pestro pomešano — 8.10 Glasba na tekočem traku — 9.00 Nebeško zrcalo — 10.00 Mali koncert — 12.03 Za avtomobiliste — 14.15 Pomembni orkestri — 14.40 Postave iz stare Avstrije — 15.00 Poletje, sonce in glasba — 16.00 Zenska oddaja — 16.30 Zaljubljenosti gosli — 17.10 Kulturne vesti — 17.40 Boli smo za vas — 18.00 Plesna in zabavna glasba — 21.00 Operni koncert — 22.10 Pogled v svet — 22.15 Sport iz vsega sveta.

Vergessen Sie bitte nicht!

MORGEN

20 Uhr

prunkvolle Eröffnung

Klagenfurt auf dem Messegelände (Eingang Rosentaler Straße)

Nur 6 Tage: 29. 8. — 3. 9. 1959. Täglich 15 und 20 Uhr mit dem gewaltigsten Spielprogramm, das je von Menschen erdacht und Tieren geleistet wurde.

Vorverkauf: Kärntner Landesreisebüro, Neuer Platz 3, Tel. 43-21

Kartenbüro Obersteiner, Obstplatz 2, Tel. 48-00

Circusruf 68-70

Tierschau täglich 10 bis 19 Uhr!

Plemenski sejem v Lienzu

Pincgavska živinorejska zveza za Koroško in Vzhodno Tirolsko prireja v petek, dne 4. septembra s pričetkom ob 9.30 uri v Lienzu svoj prvi letošnji jesenski plemenski sejem. Na sejem bo prignanih 120 visokobrejih telic, vse iz hlevov, ki dokazano niso okuženi s tbc.

GOSPODINJA dobi takoj službo na kmetiji v bližini Baškega jezera. V poštev pride oseba okrog 40 let; ima lahko tudi otroka. — Ponudbe je treba poslati na upravo lista pod oznakbo „Poštena“.

Vajenca za trgovino z železom (Eisenhandlung) sprejme trgovina Rutar, Dobrla vas. Pogoji je znanje obeh deželnih jezikov.

Sadna drevesca, veliko cenejša in močnejša kot drugod, Vam nudi drevesnica Polzer, p. St. Vid v Podjuni.

Novo sredstvo zoper mušjo nadlego v hlevih

Zatiranju hlevskega mrčesa se posveča vse premalo pažnje. Muhe so ne le nehi-gienske in za domače živali nadležne, temveč so razlog znatnih izgub na mleku in prirastu. Dognano je, da zaradi mušje nadlege lahko pade mlečnost krav za 14 %. Razen tega hlevske muhe prenašajo preko mleka nevarne bolezni, kot so tuberkuloza, otroška paraliza, tifus itd. Zato bi moral vsak gospodar v lastnem interesu uničevati ta mrčes.

Novo sredstvo z imenom Muscaron — mušji trakovi že več let uspešno uporabljajo v skandinavskih državah in v Nemčiji. Sredstvo deluje skozi več mesecev, praktično skozi celo sezono in je za človeka in živali neškodljivo. Mrčes ohromi že v nekaj sekundah in kmalu nato pogine. Mušji trakovi se napno 20 cm pod stropom v razdalji 1 m.

igra — 8.40 Narodne na tekočem traku — 10.00 Se pomnite, tvariši — 11.30 Kasel danes in jutri (reportaža) — 12.00 Voščila — 13.30 Za našo vas — 15.30 Operni koncert — 16.00 Humoreska tega tedna — 17.00 Sport — 21.10 Melodije za vas.

Ponedeljek, 31. avgust:

5.00 Dobra jutro — 8.05 Domači napravi izpod zelenega Pohorja — 8.20 Mladinski radijski roman — 9.30 Na vrtiljaku zabavne glasbe — 10.45 Zenski zbor — 11.15 Naš podlistek: Vrtava v plamenih — 12.00 15 minut z brati Avsenik — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Sedem pevcev, sedem popevk — 13.30 Bolgarske narodne pesmi — 14.35 Zabavni polpouri — 16.00 List iz domače književnosti — 16.20 Operne melodije — 17.10 Srečno važno! — 18.00 Družinski pogovori — 18.10 Poje ženski zbor „France Prešeren“ iz Kranja — 18.30 Sportni tednik — 20.40 Domače aktualnosti.

Torek, 1. september:

8.05 Oddaja za otroke — 10.35 Arije iz opere „Sevillski brivec“ — 11.00 Za dom in žene — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.40 Alpski zvoki — 13.30 Skladbe za harfo — 13.50 Igra Kmečka godba — 14.10 Pesmi raznih narodov — 14.35 Voščila — 15.30 Dvospesvi iz Puccinijevih oper — 16.00 Navost na knjižni polici — 16.20 Od lu in lom — 18.00 Iz zbornika spominov — 18.45 Kulturni glasbus — 20.00 Koncert moškega zbora — 20.30 Radijska igra.

Sreda, 2. september:

5.00 Dobra jutro — 8.05 Igra ljubljanski jazz ansambel — 8.20 Mladinski radijski roman — 8.35 Mladi pevci in gadi v preteklem letu — 10.10 Radi bi vas zabavali — 11.30 V ritmu Latinske Amerike — 12.00 Domače polke in valčki — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Znanje — 14.10 Popevke se vrstijo — 15.30 Poje Eddie Fischer — 16.00 Naši popolniki po tujih deželah — 17.10 „Stoji, stoji mi polje“ — 17.30 Iz filmov in glasbenih revij — 18.00 Zdravniki vam svetuje — 18.45 Razgovori o mednarodnih vprašanjih — 20.15 Opera: Nižava.

Četrtek, 3. september:

8.05 Oddaja za cicibane — 9.00 Pojo naši solisti — 9.35 Z evropskimi plesnimi orkestri — 10.10 Zabavni zbori — 11.00 Pevka Jelka Cvetičar — 11.50 Za dom in žene — 12.00 Poskočna harmonika — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Narodne in domače viže — 13.50 Igra pihalni orkester — 14.35 Voščila — 16.00 Koncert po želji — 18.15 Iz Verdijeve opere „Othello“ — 18.45 Radijska univerza: O nastanku sladkorne bolezni — 20.00 Četrtek večer domačih pesmi in napevov — 21.00 Večer med slovenskimi književnicami.

Petek, 4. september:

5.00 Dobra jutro — 8.20 Mladinski radijski roman — 8.35 Iz albuma zabavnih zvokov — 9.00 Umetne in narodne pesmi poje „Planinski oklet“ iz Maribora — 9.45 Poje Frank Sinatra — 10.43 Od popevke do popevke — 11.00 Boletna glasba iz opere „Faust“ — 11.15 Naš podlistek: Vrtava v plamenih — 12.00 Otroci pozdravljajo — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.40 Pesmi raznih narodov — 13.30 Prizori iz francoskih oper — 14.10 Vaški kvintet in Zadovoljni Kranjci — 14.35 Od valčka do calypsa — 15.30 Slovenski samaspevi — 16.00 Sport — 18.00 Kulturna kronika — 20.15 Tedenski znanje-politični pregled — 21.20 Oddaja o morju in pomorščakih.